

EKRANIZAM KOD DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Bogdan, Sara

Master's thesis / Diplomski rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:760477>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

**EKRANIZAM KOD DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI**

DIPLOMSKI RAD

SARA BOGDAN

Split, 2025.

Sveučilište u Splitu

Filozofski fakultet

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Predmet: Informacijska i komunikacijska tehnologija u odgoju i obrazovanju

Ekranizam kod djece rane i predškolske dobi

Diplomski rad

Studentica:

Sara Bogdan

Mentorica:

doc. dr. sc. Suzana Tomaš

Split, veljača 2025.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Vrste i karakteristike medija	3
3. Način i učestalost korištenja medija u ranom djetinjstvu.....	6
4. Alfa generacija	8
5. Ekranizam	11
5.1. Negativan utjecaj ekranizma na fizički razvoj djeteta	13
5.2. Negativan utjecaj ekranizma na kognitivni razvoj djeteta.....	13
5.3. Negativan utjecaj ekranizma na socio-emocionalni razvoj djeteta.....	14
5.4. Negativan utjecaj ekranizma na moralni razvoj djeteta.....	15
6. Pozitivan utjecaj ekranizma na razvoj djeteta.....	17
7. Savjeti za roditelje.....	18
8. Metodologija istraživanja.....	20
8.1. Cilj i hipoteza istraživanja	20
8.2. Uzorak ispitanika	20
8.3. Vrijeme istraživanja.....	22
8.4. Postupci i instrumenti istraživanja.....	22
8.5. Rezultati istraživanja	23
9. Rasprava.....	35
10. Zaključak	42
11. Literatura.....	44
Sažetak.....	49
Summary	50
Prilozi.....	51

1. Uvod

Suvremeni svijet karakteriziraju izrazito brze tehnološke promjene koje značajno utječu na živote svih generacija koje u njemu žive, od onih najstarijih koji su zbog sveprisutnosti medija primorani u poznijim godinama učiti kako ih se koristi, do onih najmlađih koji su njima okruženi i uz njih se odgajaju. Postalo je gotovo nemoguće zamisliti život bez elektroničkih uređaja poput televizora, mobitela, tableta, računala, igračih konzola i drugih, koji nas zaokupljaju kako u privatnom, tako i u poslovnom svijetu. Djeca su prije svoje vrijeme provodila u igri na otvorenom, stalno su bili u pokretu, na temelju vlastitih iskustava su istraživala i otkrivala svijet oko sebe, konstantno su bili u socijalnim interakcijama s drugom djecom i odraslima i kontinuirano su unaprjeđivala svoje vještine i sposobnosti što je pozitivno utjecalo na cjelokupan razvoj. Danas je sve to zamijenjeno ekranima raznovrsnih elektroničkih uređaja ispred kojih dijete pasivno promatra sadržaje koje zbog svoje dobi teško razumije, a život mu se svodi na rutinu koja obuhvaća osnovne obveze poput odlaska u vrtić i školu ili eventualno trening te vrijeme kod kuće koje obilježavaju ekrani i zadovoljavanje primarnih bioloških potreba. Sve to uskraćuje mnoštvo iskustava koji pozitivno utječu na cjelokupan razvoj djeteta.

Korištenje elektroničkih medija, ukoliko se koriste na primjeren način, može donijeti i pozitivne edukativne mogućnosti, no nikada neće moći parirati izravnim fizičkim, kognitivnim, socijalnim i emocionalnim iskustvima. Naprotiv, češće se pojavljuju negativne posljedice izloženosti sadržajima elektroničkih uređaja na razvoj djeteta što možemo pripisati tome da je masovno korištenje medija kakvo vidimo danas nešto potpuno novo i neistraženo, stoga kao društvo ne znamo kako se s tim nositi i kako pravovremeno intervenirati. Ostaje nam nada da će buduće generacije na temelju naših iskustava imati više utemeljenih činjenica o pozitivnom i negativnom utjecaju ekrana te da će sukladno tome formirati strategije koje će dokazano smanjivati negativne, a poticati pozitivne učinke.

Sve se češće počinje upotrebljavati pojam „ekranizam“ koji označava negativne posljedice koje upotreba elektroničkih uređaja ostavlja na djecu, kao i razvoj ovisnosti o tim uređajima. Prekomjerna izloženost ekranima, kao i neprimjerenim sadržajima za djecu dovode do niza posljedica poput razdražljivosti, anksioznosti, problema s pažnjom i koncentracijom, poremećaja sna, socijalnih poteškoća, kašnjenja u govoru, agresivnost i slično. Ono što je karakteristično jest da kada se korištenje elektroničkih medija u potpunosti ukine, postupno započinje oporavak djeteta koji se doima kao da je razvoj djeteta ponovno započeo. Stoga je

važno osvijestiti roditelje i educirati ih o ovom problemu kako bi na primjeren način oblikovali životnu svakodnevicu djeteta te postali odgovorni i aktivni sudionici njihovog života, a sve to u svrhu djetetove dobrobiti.

Cilj ovog rada je ispitati koliko vremena djeca rane i predškolske dobi (od 1. do 6. godine) i njihovi roditelji provode vremena pred ekranima, na koji način i koliko roditelji nadziru tu aktivnost te koliko su upoznati s obilježjima i karakteristikama pojma „ekranizam“. U prvom poglavlju objašnjeno je što su to mediji, opisane su različite vrste, njihova obilježja i karakteristike kojima privlače pažnju djece. U drugom su poglavlju iznesene preporuke optimalnog vremena korištenja medija te su prikazana domaća i svjetska istraživanja koja pokazuju načine i učestalost korištenja medija kod djece. U trećem se poglavlju daje pregled prijašnjih generacija koje su dovele do formiranja trenutne generacije Alfa, kao i moguće pretpostavke o njenim obilježjima. Četvrto poglavlje, ujedno i temeljni dio rada, čini objašnjenje pojma „ekranizam“ te opis njegovog negativnog utjecaja na fizički, kognitivni, socio-emocionalni i moralni razvoj djeteta. U petom se poglavlju, kao protuteža prethodnom poglavlju, daje uvid u moguće pozitivne utjecaje ekranizma na razvoj djece. U posljednjem poglavlju teorijskog rada (šesto poglavlje) opisane su preporuke i savjeti za roditelje kako bi pomogli smanjiti negativan utjecaj elektroničkih medija na razvoj djeteta. Na samom kraju (sedmo poglavlje) interpretirano je istraživanje provedeno na 470 roditelja djece rane i predškolske dobi o navikama korištenja elektroničkih medija od strane njih i njihove djece.

2. Vrste i karakteristike medija

Djeca odrastaju u okruženju koje je znatno bogatije tehnologijom i medijima u odnosu na okruženje prijašnjih generacija. To za sobom povlači niz utjecaja koje tehnologije i mediji ostavljaju na različita područja razvoja djece, ali i društva te društvenih vrijednosti općenito. Tradicionalni mediji, kao što su radio, novine, časopisi i televizija, prošireni su i nadopunjeni digitalnim medijima i tehnologijama koji pružaju niz mogućnosti usmjerenih na razmjenu informacija, učenje, zabavu i komunikaciju s drugima (Šimić Šašić, Rodić, 2021). Medije pak, zbog svoje složenosti te povijesnog i kulturnog utjecaja nije lako jednoznačno definirati. Autori se uglavnom slažu da mediji služe kao sredstvo komuniciranja i prenošenja informacija, a za preciznije definiranje važna je njihova svrha, funkcija te okruženje u kojem se tumače (Jurčić, 2017). Riječ „medij“ dolazi od latinske riječi „medius“ što znači „sredina“ ili „stajati u sredini“ čime je vidljivo kako medij predstavlja posrednika koji se nalazi u središtu između dvije osobe kako bi prenio informacije od jedne osobe ka drugoj odnosno od pošiljatelja do primatelja. U užem smislu to su slika, papir, zvučni ili radiovalovi dok su u širem smislu raznovrsni načini za prijenos sadržaja do ciljane publike te institucije koje te sadržaje stvaraju (Gizdić, Dragan, Matičević, Bogdanović Jadronja, Fadić, Jurko, Santrić, Dulčić, 2019).

Razvoj medija oduvijek je imao snažan utjecaj na razvoj društva. Od prenošenja informacija govorom, do prvih pisama i razvoja tiska, preko pojave telefona i telegrafa do radija i televizije, a zatim u posljednjih dvadeset godina do modernih tehnologija čiji se razvoj događa izrazitom brzinom. Svaka je od komunikacijskih revolucija na osobit način obilježila razdoblja društva, pa tako i sadašnja peta komunikacijska revolucija u koju smo zakoračili (Shirky, 2008). U suvremenom je svijetu djelovanje ljudi postalo ovisno o medijima. Potrebni su nam u obavljanju posla, kreativnom izražavanju, socijalnim interakcijama i komunikaciji, planiranju, zabavi i slobodnom vremenu. Unose značajne promjene u načine ponašanja i komuniciranja ljudi, razvijanje međuljudskih odnosa, oblikovanje i prenošenje društvenih i drugih vrijednosti, kreiranje pogleda na život i svijet, razvoj životnih stilova i identiteta, posebice među djecom. U kontekstu toga promatraju se kao ranjiva skupina koja nema mogućnost razlikovanja pozitivnih i negativnih utjecaja medija i medijskih sadržaja te često dolazi do iskrivljenja percepcije stvarnosti i mašte. Zbog preopterećenosti i prezaposlenosti roditelja, u njima pronalaze jedine sugovornike unutar obitelji što za posljedicu ostavlja pojavu devijantnog ponašanja (Mandarić, 2012).

Funkcije medija su mnogobrojne. Prema autorima Rus-Mol i Zagorac-Keršer (2005, prema Jurčić, 2017) mediji imaju ulogu informiranja, artikulacije, Agende Setting, kritike i kontrole, zabave, obrazovanja, socijalizacije i vodstva te integracije. Drugim riječima, mediji pružaju građanima sve bitne informacije i podatke kako bi im omogućili donošenje ispravnih odluka unutar zajednice. Postojeće im probleme prikazuju na način da ih jasno uoče i razumiju. Određuju koje društvene teme treba staviti u prvi plan te ih prezentiraju pred ustanove i pojedince odgovorne za njihovo rješavanje. Osiguravaju transparentnost i nadgledanje rada vlasti, politike, biznisa i svih javnih institucija. Omogućavaju zabavu i razonodu u raznim oblicima primjerene za sve generacijske uzraste. Kroz raznovrsne specijalizirane sadržaje omogućavaju stjecanje znanja, povezuju ljude, ideje, kulture i religije te omogućavaju razmjenu i razumijevanje različitih perspektiva.

Zbog kontinuiranog razvoja i učestalog pojavljivanja novih medija, postoje raznovrsne podjele. Najuvrženija podjela medija jest na tiskane, elektroničke i nove medije. Tiskani mediji podrazumijevaju štampanje informacija i poruka u obliku teksta i slika na papir, a obuhvaćaju knjige, novine, magazine, časopise, letke, brošure i plakate. Elektronički mediji, kako im samo ime kaže, koriste elektroničke tehnologije za prijenos, skladištenje i distribuciju informacija, a odnose se na radio i televiziju. Novi mediji su digitalni oblici medija koji se temelje na internetskoj tehnologiji i omogućuju interaktivnu komunikaciju, brzo prenošenje informacija i pristup raznovrsnom sadržaju. Obuhvaćaju fizičke uređaje kao što su računala, mobiteli, tableti, igraće konzole i pametni satovi, kao i online usluge i platforme poput društvenih mreža, blogova, video platformi, digitalnih igara, streaming servisa te virtualne stvarnosti (Lipovčan, 2003).

Svim elektroničkim medijima jedno je zajedničko, a to su ekrani koji obiluju naglim prijelazima slika i dinamičnim ritmom uz mnoštvo intenzivnih zvukova, pokreta i boja koji privlače pažnju djeteta. Čak i kada je dijete u nekoj drugoj aktivnosti i ne gleda elektroničke medije, a oni su upaljeni u pozadini, kao što je često televizija, ukoliko dođe do pojave intenzivnog zvuka, osvjetljenja boja ili čuje nešto što ga zanima, dijete će vrlo vjerojatno usmjeriti svoj pogled na televiziju i gledat će je dok mu je sadržaj na njoj zanimljiv i razumljiv. Samim tim, vidljivo je kako dijete pokazuje potrebu za razumijevanjem sadržaja kojeg gleda, no mogućnost razumijevanja ovisi o njegovoj dobi, spolu, stupnju kognitivnog i emocionalnog razvoja te područjima njegovog interesa (Zečević, 2017).

Elektronički mediji obiluju mnoštvom raznovrsnog sadržaja primjerenog različitim dobnim skupinama, od onih najmlađih do najstarijih. Međutim, sadržaji mogu biti kvalitetni i

edukativni, ali isto tako i nekvalitetni i potencijalno štetni. Imajući na umu činjenicu da djeca uče na dva načina: direktnim poučavanjem od strane odraslih osoba te učenjem po modelu odnosno oponašanjem ljudi iz svoje okoline, važno je znati kako djeca gledajući sadržaje elektroničkih medija mogu preuzeti različite oblike ponašanja, a najčešće su to oni delikventni. Osim što prenose znanja, sadržaji elektroničkih medija utječu i na oblikovanje stavova i samog identiteta. Potiču raznovrsne emocije (ljutnju, strah, ljubav, bol, bijes), ovisno o događajima unutar sadržaja, ali izazivaju i jake fiziološke reakcije poput ubrzanog otkucaja srca, povišenog krvnog tlaka i slično (Zečević, 2010).

Kako navodi autor Mikić (2001, prema Mlinarević, 2004) djeca uglavnom gledaju crtane filmove i serije jer ih privlače smijehom, hrabrim superjunacima i uzbudljivim radnjama. Za njih gledanje sadržaja elektroničkih medija znači smijeh, zabavu i rasonodu, opuštanje, zanimljive priče i otkrivanje svijeta mašte te priliku da se povežu s neustrašivim junacima. Također, dječaci uglavnom posežu za filmovima punim akcije i pokreta, dok djevojčice teže filmovima koji obiluju snažnim emocijama, pojednostavljenim likovima i dramatičnim zapletima. No, učestalim prekidanjem sadržaja raznim komercijalnim i promidžbenim sadržajem, nažalost, djeca postaju meta marketinških stručnjaka koji iskorištavaju ranjivost djece kako bi poboljšala svoje mjesto na tržištu plasirajući proizvode u njihovom najvećem interesu (Mlinarević, 2004).

Uz sve navedeno, djeca sve više boravak i igru u prirodi, razgovore i druženja s prijateljima i obitelji te sudjelovanja na raznovrsnim sportskim aktivnostima zamjenjuju boravkom u zatvorenom prostoru s usmjerenim pogledom na ekrane različitih elektroničkih uređaja što negativno utječe na sve aspekte njihovog razvoja (Subrahmanyam, Kraut, Greenfield i Gross, 2000).

3. Način i učestalost korištenja medija u ranom djetinjstvu

Živimo u vremenu u kojem ne možeš proći ulicom, a da negdje ne vidiš ekrane elektroničkih medija. Od billboard panela koji služe za oglašavanje, do pametnih telefona koji se koriste i u šetnji i vožnji. Ljudi su postali toliko ovisni o njima da niti jedna radnja ne može proći bez njih. Samim tim, što svjesno što nesvjesno, svoje navike i ponašanja prenose na svoju djecu, čime podižu nove generacije ovisnika o elektroničkim medijima. Djeca već od najranije dobi upotrebljavaju elektroničke uređaje. U početku pasivno, a kasnije i aktivno. Iako u toj dobi ne znaju čitati, promatrajući svoje roditelje, slikovno pamte korake koje potom koriste kako bi došli do sadržaja koji su njima zanimljivi.

Preporuka Svjetske zdravstvene organizacije (World Health Organization, 2019) je da djeca do druge godine ne bi trebala biti izložena nikakvim oblicima ekrana, a djeca od druge do četvrte godine ne bi trebala koristiti elektroničke medije duže od jednoga sata. Svakako se naglašava da se te aktivnosti trebaju zamijeniti čitanjem i pripovijedanjem priča. Slično mišljenje ima i Američka akademija pedijatarata (American Academy of Pediatrics, 2019; prema Panjeti-Madan i Ranganathan, 2023) koja također preporučuje da djeca mlađa od dvije godine ne bi trebala biti izložena ekranima, osim video pozivima s njima poznatim i dragim osobama. Djeca u dobi od dvije do pet godina ne bi trebala koristiti elektroničke medije duže od jednog sata, ali da su pri tom sadržaji koje gleda pažljivo odabrani i kvalitetni za njegovu dob. Djeca starija od 6 godina trebala bi imati ograničeno vrijeme pred ekranima te ograničenja na korištenje različitih elektroničkih medija. Također, ne bi se trebalo dozvoliti da mediji zamijene značajne aktivnosti djece poput raznovrsnih tjelesnih i sportskih aktivnosti, sna te kvalitetnog vremena s obitelji i prijateljima. Unatoč ovim preporukama, stvarna situacija u Hrvatskoj i svijetu je značajno drugačija.

Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba u suradnji s Hrabrim telefonom je 2017. godine provela prvo nacionalno istraživanje o upotrebi ekrana kod djece rane i predškolske dobi u Hrvatskoj. Istraživanje je pokazalo da djeca u dobi od 2 do 7 godina u prosjeku provode oko 2 ipo sata pred ekranima različitih elektroničkih uređaja tijekom radnih dana, dok se vikendom taj broj penje na nešto više od 3 sata. Jednako tako, medij koji djeca najviše upotrebljavaju je televizor (97% djece), a slijede ga mobitel i tablet (67%), računalo i laptop (60%) te igraće konzole (25%). Zabrinjavajuća je činjenica da su djeca izložena ekranima već u prvoj godini života. Prema istraživanju, pred ekranima je oko 58% jednogodišnjaka, 88% dvogodišnjaka, te 95% trogodišnjaka, a do šeste godine gotovo su svi izloženi (Buljan Flander i Brezinščak,

2018). Prema istraživanju koje su 2021. godine provele autorice Šimić Šašić i Rodić djeca medije najviše koriste za gledanje crtanih filmova, igranje igrica te gledanje videozapisa, a najmanje za gledanje edukativnih sadržaja (Šimić Šašić i Rodić, 2021).

Ni u svijetu nije ništa drugačije. Prema istraživanju koje je provedeno 2020. godine, i u Brazilu djeca rane i predškolske dobi provode puno vremena pred ekranima. Za razliku od Hrvatske, u Brazilu djeca najviše upotrebljavaju pametne telefone (51%) i televiziju (42%), dok tablete (6%) i računala (1%) koriste u značajno manjoj mjeri i ne igraju video igrice (0%). Međutim, pred ekranima provode značajno više vremena i to čak 35 % ispitanika provodi preko 3 sata pred ekranima i uglavnom vrijeme koriste za gledanje video sadržaja (Arantes i De-Morais, 2021).

Osim toga, istraživanje je pokazalo i izrazito zabrinjavajuće uloge i zainteresiranost roditelja za praćenje i kontroliranje djetetove upotrebe elektroničkih medija, odnosno postavljanje pravila i nadzor vezani za elektroničke medije te uključenost i razgovor o sadržajima koji se na njima gledaju. Drugim riječima, gotovo 70% roditelja ne nadzire djecu dok koriste televizor, 75% roditelja ne nadzire upotrebu tableta te 67% roditelja ne nadzire upotrebu mobitela i računala. Također, polovina njih nije u stanju procijeniti jesu li elektronički uređaji štetni ili korisni za njihovu djecu, zbog čega je važno raditi na tome da se roditelje educira i da im se ponudi sva potrebna pomoć i podrška (Knez Radolović i Renić, 2020).

4. Alfa generacija

Svaki vremenski period ima određena svoja obilježja i karakteristike, prolazi kroz raznovrsne promjene i vrijednosti koje utječu na oblikovanje društva koje u njemu živi. Samim tim, društvo prolazi kroz razvojne, sociološke, ekonomske i političke promjene i oblikuje vlastite norme i pravila, navike i običaje te obilježja i vrijednosti po kojima žive i odgajaju svoju djecu. Stoga, unatrag posljednjih 100 godina, razlikujemo više društvenih generacija, a kako bi primjereno opisali generaciju Alfa, valjalo bi se upoznati s generacijama prije koje su značajno doprinijele njenom oblikovanju.

Prema tome, u periodu od 1926. – 1944. godine živjela je generacija Veterana, poznatija i pod imenom „tiha“ ili „radio“ generacija. Kao glavni izvor informacija i zabave upotrebljavali su radio te novine i časopise, a sve ono što bi na njemu čuli ili u njima pročitali, prihvaćali su bez kritičkog preispitivanja i suprotstavljanja autoritetima (Herley, 2009; Zemke, Raines i Filipeczak, 1999; Vrcelj, Tomac i Zovko, 2022, prema Kušić, Vrcelj i Spasenović, 2023).

Nakon 1944. godine pa do 1960. godine, period je generacije zvane Baby Boomeri koja je odrasla u dobu značajnog razvoja medija i tehnologije. Uz i dalje prisutne novine, časopise i radio, široko rasprostranjena postaje i televizija u boji. Pri komunikaciji s drugima koriste i cijene osobni kontakt i povremeno koriste fiksne telefone (McNamara, 2015, prema Fistić, 2018). Svojom su posebnošću, optimističnošću i sklonošću suprotstavljanju autoritetima značajno su preoblikovali način i stil života (Sandeem, 2008, prema Kušić, Vrcelj i Spasenović, 2023).

U periodu između 1960. i 1980. godine, živjela je generacija X čiji je način života i vrijednosti oblikovala teška situacija u kojoj su odrastali, od napetosti rata i nepovjerenja do ekonomskih kriza i narušenih međuljudskih odnosa. Shvaćali su prednosti digitalnih tehnologija naspram dotadašnjih medija te su ih otvoreno prihvaćali čime su otvorili mogućnost za daljnji napredak. Podjednakim interesom za globalna događanja i događanja u svojoj okolini, podignuli su svoju tehnološku pismenost na veću razinu te tako pisanje pisama, dopisa i dokumenata, zamijenili elektroničkom poštom i računalnom komunikacijom (Fistić, 2018).

Nakon njih, u periodu od 1981. do 1995. godine, pojavljuje se generacija Y, poznata i pod nazivom Milenijalci, koja se otvara prema društvu i iskazuje empatiju prema drugima. Njihove živote oblikovao je ubrzani tehnološki razvoj i širenje interneta kao i korištenje raznih oblika

društvenih mreža. Izrazito su tehnološki pismeni, a u svom radu uvijek teže osobnom napretku koji će istovremeno koristiti društvenoj zajednici u kojoj žive (Fistić, 2018).

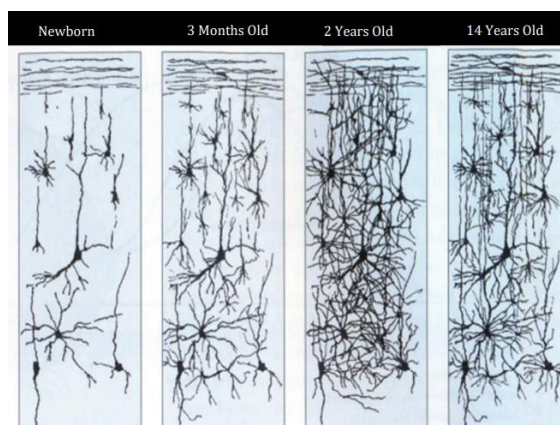
Nakon 1995. godine pa sve do 2009. godine, period je generacije Z koja je rođena u tradicionalnijim uvjetima, ali je daljnje odrastanje nastavila okružena digitalnim tehnologijama poput mobitela, tableta i laptopa uz obavezan pristup internetu. Zbog toga su naviknuti na dostupnost informacija u svakom trenutku i na bilo kojem mjestu. Imaju razvijenu sposobnost kvalitetnog obavljanja većeg broja poslova istovremeno. No, od prethodnih su generacija značajno introvertiraniji i konzervativniji te manje socijalno osjetljiviji (Fistić 2018).

S obzirom na to da generacija Alfa obuhvaća djecu rođenu u periodu od 2010. do 2025. godine i predstavlja izrazito mladu generaciju u dobi od rođenja do 15. godine, o njoj se ne može znati mnogo, već sve ono o čemu se govori predstavlja samo pretpostavke temeljene na dosadašnjim iskustvima. Kakva će nadolazeća generacija biti, saznat ćemo tek za nekoliko desetljeća kada dođu u ozbiljnije godine. Za sada je sigurno da će tehnologije imati značajan utjecaj na njih, s obzirom na to da su rođeni i odgajani okruženi raznovrsnim ekranima i elektroničkim uređajima, kao i izrazito dostupnim informacijama zbog čega se već sada nazivaju i „generacijom stakla“ (Tootell, Freeman i Freeman, 2014, prema Kušić, Vrcelj i Spasenović, 2023). Zbog toga, njihovo poznavanje i snalaženje na tehnologijama bit će nenadmašivo. Pretpostavlja se da će generacija Alfa primarno koristiti mobilne uređaje za sve, kako za obrazovanje tako i za posao, čime će svi ostali mediji biti znatno manje zastupljeni. Zbog dominantnog položaja medija, ova generacija najmanje će ulaziti u direktne socijalne interakcije s drugima, zbog čega će se istovremeno osjećati i povezano i izolirano. Odlikovat će se prevelikim samopouzdanjem, spremnošću na rizike kao i iznadprosječnim obrazovanjem postignutim zahvaljujući samostalnim prilagođavanjem razine i vrste obrazovanja svojim interesima, potrebama i osobinama. Zbog njihove nemogućnosti da sjede u razredu, gledaju u ploču i čitaju iz knjiga i udžbenika, obrazovanje će postepeno prelaziti u digitalni oblik takozvanog online obrazovanja (Fistić, 2018). Dok obrazovanje još bude u tradicionalnom obliku, generacija Alfa će za učitelje i nastavnike predstavljati izazov zbog kojeg će trebati uložiti dodatne napore kako bi ih zainteresirali za usvajanje sadržaja. Pri tome se misli na preoblikovanje materijala i sadržaja te načina poučavanja u interaktivne oblike s upotrebom elemenata igre (Vrcelj, Tomac i Zovko, 2022). Izloženost medijima u najranijim i najranjivijim godinama ostavit će posljedicu na samopoštovanje i oblikovanje slike o sebi i stvorit će pretjeranu čežnju za savršenstvom. Bit će informirani o svakom događaju u svijetu u pravo vrijeme zbog čega će osjećati pritisak što će negativno utjecati na mentalno zdravlje i razvoj

anksioznosti, socijalne isključenosti, smanjene koncentracije i ovisnosti (Arambašić, Deblić i Višević, 2023).

5. Ekranizam

Okruženje u kojem danas živimo prezasićeno je ekranima raznovrsnih digitalnih uređaja koji su pronašli svoje mjesto u suvremenom društvu i gotovo je nemoguće bez njih funkcionirati. Obiluju mnoštvom informacija koje, željeli mi ili ne, svjesno i nesvjesno upijamo. Za razliku od djece, odrasli imaju mogućnost te informacije analizirati, filtrirati te samostalno i svjesno odlučiti što će prihvatiti, a što odbaciti. Djeca, s druge strane, nemaju razvijenu tu sposobnost te sve informacije koje do njih dopiru, bile one pozitivne ili negativne, utječu na njih i njihov razvoj. Jednako tako, negativne posljedice koje upotreba elektroničkih uređaja ostavlja na djecu, kao i razvoj ovisnosti o tim uređajima dovele su do razvijanja pojma „ekranizam“ koji se sve više počinje koristiti u dječjoj psihologiji. Sve više autora počinje „ekranizam“ uspoređivati s autizmom zbog vrlo velikih sličnosti u ponašanjima djece. Poremećaji pažnje i hiperaktivnost, socijalni i emocionalni poremećaji, poremećaji u komunikaciji, problematično ponašanje, pretilost i problemi sa spavanjem samo su neki od simptoma koji se vežu za „ekranizam“ (Glumić, 2022). Skupina autora iz Kine je 2021. godine provela istraživanje na uzorku od 29 000 djece i roditelja čime su došli do saznanja da izloženost djece ekranima u jako ranoj dobi i dugotrajna izloženost ekranima općenito, kao i zbroj sati ispred ekrana u nekoliko godina mogu dovesti do ponašanja koje nalikuje autizmu, ali i potaknuti razvoj autizma općenito. Samim tim, prve tri godine života djeteta smatraju važnim periodom za razvoj u kojem izloženost ekranima može dovesti do najtežih posljedica za njihov razvoj općenito (Glumić, 2022). Autori Pinar, Unal i Kubilay Pinar (2018) također potvrđuju da su prve tri godine ključne za razvoj djeteta jer je to period u kojem se najbrže razvija mozak djeteta. Razvoj mozga započinje već u majčinom truhu kada se proizvede velik broj živčanih stanica, međutim te su stanice izolirane jedna od druge i nisu u međusobnoj komunikaciji zbog čega je potrebno nakon rođenja raznim stimuliranjima potaknuti njihovo međusobno povezivanje (slika 1).

Slika 1. Rast i orezivanje sinapsi tijekom postnatalnog razvoja (Petermann, Niebank i Scheithauer, 2004, prema Pinar, Unal i Kubilay Pinar 2018, str. 299)

Pri tome, njihovom povezivanju najviše doprinose kontinuirani razgovori s djecom gdje ih se potiče na uključenost i razmišljanje, a ne izlaganje ekranima gdje su djeca samo pasivni promatrači i primatelji informacija. Djeca su u ranoj dobi najčešće izložena pozadinskoj televiziji koja je uključena u prostoriji u kojoj dijete boravi tako da ono s vremena na vrijeme, kada ga privuče neki zvuk ili živahnost boja, pogleda u nju. Pri tome, nedostatak trodimenzionalnosti onemogućava djetetu da ono što vidi na televiziji prenese u stvarnost. Osim toga, roditelji uglavnom slušaju televiziju dok obavljaju druge poslove zbog čega ne razgovaraju s djecom pa tako djeca izložena pasivnom gledanju televizije uglavnom slabije vokaliziraju i imaju slab vokabular (Wilkinson, Low i Gluckman, 2021).

Ono što je autor Harle (2019) uočio u brojnim istraživanjima, a karakteristično je za „ekranizam“, jest da nakon što roditelji prihvate činjenicu da se nešto događa i odluče ukloniti sve oblike elektroničkih medija iz života djece i zamijeniti ih zajedničkom igrom, interakcijom i komunikacijom, započne neuobičajeno brz oporavak djece. Tolika brzina oporavka doima se kao da je razvoj djeteta naglo ponovno započeo. Najčešće se događa u nekoliko faza. Prvo dijete prolazi kroz fazu povlačenja, razdražljivosti i nemira koja traje oko dva tjedna. Nakon toga, počinju se primjećivati prve pozitivne promjene, a najčešće na licima djece koja dotadašnje prazne i bezizražajne izraze lica mijenjaju u vesele i socijalne izraze. Potom polako počinju usmjeravati pažnju na roditelje, članove obitelji i druge ljude iz svoga okruženja iako najčešće zadrže određen stupanj kašnjenja u razvoju govora ili nekom drugom aspektu razvoja no ono što je važno jest da više ne pokazuju ponašanja koja nalikuju na autizam. Kako bi oporavak djeteta započeo, važno je da se promjene u okruženju djeteta dogode vrlo rano, već u dobi prije 6. godine, a još bi bolje bilo prije 4. godine života djeteta.

5.1. Negativan utjecaj ekranizma na fizički razvoj djeteta

Kao što smo prethodno spomenuli, izloženost ekranima od najranije dobi ima negativan utjecaj na sve aspekte djetetovog razvoja među kojima je i fizički razvoj djeteta. Prije svega, provođenje vremena pred ekranima raznovrsnih elektroničkih uređaja zamjenjuje vrijeme koje bi dijete provelo u fizičkoj aktivnosti, igri ili sportu. Drugim riječima, elektronički uređaji potiču sjedilački način života i smanjuju fizičku aktivnost djece čime negativno utječu na razvoj osnovnih motoričkih vještina i spretnosti (Ponti, 2023).

Osim toga, djeca često jedu pred ekranima te zbog usredotočenosti na sadržaj koji se gleda, ne osvještavaju količinu hrane koju konzumiraju zbog čega često prijeđu granicu koja je potrebna njihovom organizmu. Također, najčešće posežu za hranom koja je prepuna masti i šećera koji u tijelu stvaraju veliku količinu energije, no zbog sjedenja pred ekranima i ne trošenja te energije ona se skladišti u tijelu zbog čega dolazi do nagomilavanja tjelesne težine. Sve to dovodi do sve češće pojave pretilosti već u ranoj dobi (Sigman, 2010, prema Đuran, Koprivnjak i Maček, 2018).

Korištenje elektroničkih medija, posebice u večernjim satima dovodi do poremećaja spavanja poput kasnog i teškog usnivanja, buđenja tijekom noći, pojave noćnih mora i umora tijekom dana. Na kasno usnivanje osim zadubljenosti u sadržaj utječe i svjetlost elektroničkih medija koja smanjuje lučenje melatonina potrebnog za san kao i nedovoljna tjelesna aktivnost tijekom dana. Učestalo buđenje i pojava noćnih mora rezultat su nasilnih, zastrašujućih i uznemiravajućih sadržaja kojima su bili izloženi preko ekrana (Buljan Flander i Brezinšćak, 2018).

Još neke posljedice pretjerane izloženosti ekranima na fizički razvoj djeteta su i pojava kratkovidnosti (Ponti, 2023), usporen tjelesni rast (Goshwami i Parekh, 2023), pojava epileptičkih napadaja kao i ozljede dijelova ruku najčešće korištenih prilikom igranja igrice (Subrahmanyam, Kraut, Greenfield i Gross, 2000).

5.2. Negativan utjecaj ekranizma na kognitivni razvoj djeteta

Utjecaj ekrana na kognitivni razvoj djeteta uvelike ovisi o vremenu provedenom ispred ekrana, sadržaju koji se gleda kao i socijalnom kontekstu gledanja. Ukoliko su sadržaji koji se gledaju više edukativnog karaktera, vrlo je vjerojatno da će pozitivno utjecati na pojedine aspekte razvoja djeteta međutim ne izostaje negativan utjecaj na druge aspekte razvoja.

Također, zbog nedostatka trodimenzionalnosti dijete ne može događanja iz medija prenijeti u stvarnost ukoliko mu pri tome ne pomogne odrasla osoba. Drugim riječima, važno je da roditelji ili druge odrasle osobe gledaju sadržaje elektroničkih medija zajedno s djecom i pri tome razgovaraju o tome kako bi djetetu pomogli u shvaćanju događaja i doprinijeli kognitivnom razvoju (Karki i Sravanti, 2021).

Što se kognitivnog razvoja djeteta tiče, gledanje sadržaja elektroničkih medija najviše utječe na razvoj govora. Povećanim gledanjem ekrana, smanjuje se interakcija i komunikacija djeteta s odraslima čime se smanjuje prilika djeteta za vježbanje i razvoj jezičnih sposobnosti što dovodi do sve češćeg kašnjenja u govoru. Samim tim rječnik djeteta postaje siromašniji, rečenice uglavnom kratke i izrazito jednostavne, a pogreške u izgovoru česte (Zečević, 2010). Osim toga negativno utječe i na razvoj izvršnih funkcija i senzomotorički razvoj što ostavlja posljedice na akademsko postignuće kasnije u budućnosti. Autori Muppalla, Vuppalapati, Pulliahgaru i Sreenivasulu (2023) navode da izloženost ekranima negativno utječe na radno pamćenje, samokontrolu, pažnju i sposobnost prelaska sa zadatka na zadatak te da su djeca sve manje zainteresirana, uključena i aktivna u aktivnostima u vrtiću i školi što dovodi do smanjenih akademskih postignuća kasnije. Autori Wilkinson, Low i Gluckman (2021) također navode utjecaj na samoregulaciju i pažnju, a kao razlog navode pokušaje djeteta da obradi nestvarne i iznenađujuće događaje što može biti opterećenje za mozak u razvoju. Uz to navode i da su djeca kontinuirano izložena stimulaciji od strane bučnih i šarenih medija što onemogućava usmjeravanje pažnje na mirnije aktivnosti među kojima je i igra igračkama. Zbog toga im se sve u stvarnom svijetu doima dosadnim i isključuju se iz njega.

5.3. Negativan utjecaj ekranizma na socio-emocionalni razvoj djeteta

Za socio-emocionalni razvoj djeteta izrazito je važna interakcija, komunikacija i igra djeteta s drugom djecom i odraslima jer mu omogućava emocionalno povezivanje i razmjenu iskustava što doprinosi razvoju socijalnih i emocionalnih sposobnosti. Zbog prisutnosti elektroničkih medija te se interakcije svode na minimum ili u potpunosti nestaju, smanjuje se njihova kvaliteta, mediji zauzimaju njihovo mjesto, a dijete svoje vrijeme provodi u pasivnom gledanju sadržaja elektroničkih medija (Karki i Sravanti, 2021). Jednako tako, korištenje elektroničkih medija od strane roditelja pokazalo je kako djeca često žele privući pažnju roditelja na sebe zbog čega posežu za nepoželjnim ponašanjima i čestim izljevima bijesa. Često se događa da roditelji nagrađuju ili odvrćaju pozornost djeteta tako da im upale crtiće, daju da

igraju igrice ili na bilo koji drugi način koriste elektroničke uređaje ako bi oni u miru mogli obavljati kućanske i druge poslove ili razgovarati s gostima. Zbog toga se događa da djeca sve češće traže pristup elektroničkim uređajima, a kada im se to odbije postanu izrazito uznemirena, frustrirana i agresivna. Prema tome, povećana izloženost ekranima u ranoj dobi dovodi do veće emocionalne nestabilnosti, slabe samoregulacije emocija, ovisnosti o elektroničkim medijima kao i do simptoma koji nalikuju na autizam (Ponti, 2023). Izrazito česta je i pojava socijalne fobije odnosno pojava straha od stupanja u socijalne interakcije s drugima (Nima i Jithesh, 2020). Autori Goswami i Parekh (2023) smatraju da izloženost elektroničkim uređajima u ranom djetinjstvu potiče razvoj anksioznosti, depresije, niskog samopouzdanja i samopoštovanja i simptoma ADHD-a kasnije u budućnosti te samim tim negativno utječe na mentalno zdravlje djece.

Elektronički mediji obiluju mnoštvom raznovrsnih sadržaja raznolikog karaktera među kojima su i zastrašujući horor filmovi i serije, akcijske igre s pucnjavom, crtani filmovi koji obiluju zastrašujućim likovima poput vještica, duhova i čudovišta. Sve to može dovesti do pojave neugodnih emocija i straha da se s tim ne susretnu u stvarnom životu, ali i dovesti do učestalog agresivnog ponašanja, mišljenja i osjećanja. Drugim riječima, dolazi do smanjenja ili povećanja osjetljivosti na nasilje te prihvatanja nasilja kao prihvatljivog i učinkovitog načina za rješavanje problema i sukoba (Kuterovac-Jagodić, Štrulhofer i Lebedina-Manzoni, 2016).

5.4. Negativan utjecaj ekranizma na moralni razvoj djeteta

Izloženost utjecaju medijskih sadržaja povlači za sobom pitanje moralnog razvoja djeteta. S obzirom na to da djeca preko medija dolaze do raznovrsnih informacija, one mogu dovesti do iskrivljenja slike svijeta predstavljajući ga opasnim i nesigurnim mjestom za život, ali isto tako utjecati na djetetovo rasuđivanje dobra i zla. Moralni se razvoj djeteta sastoji od moralnog rasuđivanja (što je dobro, a što ne), moralnih osjećaja (krivnje ukoliko ne čini dobro ili ponosa ukoliko čini dobro) te moralnog ponašanja koji mu omogućavaju da prepozna moralna pravila i načela vlastitog društva te živi u skladu s njima. Pri tome presudnu ulogu imaju roditelji. Ukoliko roditelj odgaja dijete na način da mu objašnjava pravila, važnost njihovog pridržavanja i posljedice nepridržavanja te mu sukladno dobi postavlja zahtjeve kojima ga potiče na pridržavanje, to će dijete vjerojatno razviti pravilno moralno rasuđivanje. Ukoliko roditelj odgaja dijete na način da postavlja izrazito jak autoritet koji kontrolira svaki korak djeteta, ne uvažava njegovo mišljenje i oštro ga kažnjava kada zgriješi, takvo će dijete najvjerojatnije

moralne prosudbe temeljiti na veličini posljedica. Drugim riječima, prihvatljivim će smatrati „svako ponašanje koje nije proizvelo veliku štetu, nije kažnjeno ili nije izričito zabranjeno“ (Kuterovac-Jagodić, Štrulhofer i Lebedina-Manzoni, 2016, str. 13). Prema tome, izrazito je važno da odrasli razgovaraju s djecom o sadržajima elektroničkih medijima i pomognu im u osvještavanju i uočavanju moralno prihvatljivih i neprihvatljivih ponašanja (Kuterovac-Jagodić, Štrulhofer i Lebedina-Manzoni, 2016).

6. Pozitivan utjecaj ekranizma na razvoj djeteta

Iako uz korištenje elektroničkih uređaja uglavnom vežemo negativne posljedice na razvoj djeteta, ako ih se koristi na pravilan način moguće je ostvariti i nekoliko pozitivnih i korisnih ishoda. Pri tome se misli na to da su sadržaji koji se gledaju kvalitetnog edukativnog karaktera i primjereni dobi djeteta koje gleda, ograničeni na kraći vremenski period te pod nadzorom i uz pomoć roditelja ili druge odrasle osobe. Na taj način mogu pozitivno utjecati na fizički, kognitivni i socio-emocionalni razvoj (Ponti, 2023).

Ukoliko se koriste na način naveden ranije, neki od pozitivnih ishoda koji iz toga mogu proizići su rano učenje jezika, širenje vokabulara i razvoj pismenosti već u ranoj dobi. Tome doprinose interaktivne aplikacije i elektroničke knjige i slikovnice koje obiluju slovima, fonikom, prepoznavanjem riječi i razumijevanjem priča (Ponti, 2023). Jednako tako, doprinose i razvoju ranih matematičkih vještina jer djeca kroz raznovrsne sadržaje broje, manipuliraju geometrijskim oblicima, uspoređuju životinje ili druge predmete po obliku, visini i širini (Lentz, Seo i Gruner, 2014). Potiče se i razvoj mentalnih procesa poput logičkog razmišljanja i zaključivanja, analize, rješavanja problema, pamćenja i donošenje odluka (Subrahmanyam, Kraut, Greenfield i Gross, 2000).

Osim toga dijete širi svoje spoznaje o svijetu koji ga okružuje i pomaže mu u razvijanju empatije, tolerancije i poštovanja, kao i razlučivanje dobra od zla. Raznovrsne aplikacije mogu poticati djecu na kreativno izražavanje kroz jezik, ples, glazbu, umjetnost ili neke druge oblike kreativnog izražavanja. Također, telefonski ili video pozivi s članovima obitelji koji su u inozemstvu, kao i razne društvene mreže i društvene aplikacije mogu doprinijeti formiranju i održavanju socijalnih interakcija s drugima, formiranje prijateljstava, timsku suradnju i slično. Određeni sadržaji mogu pomoći u poticanju ili dopunjavanju tjelesnih aktivnosti čime se potiče djecu na laganu do umjerenu aktivnost koja doprinosi razvoju motoričkih vještina poput koordinacije, spretnosti i ravnoteže (Ponti, 2023).

7. Savjeti za roditelje

Polazeći od činjenice da djeca najviše vremena provode u obiteljskom domu, u njemu rastu i razvijaju se, stječu svoja prva znanja, vještine i sposobnosti, zapravo sve što se tiče njihovog razvoja započinje upravo u obiteljskome domu, zbog čega je uloga roditelja u životu djeteta izrazito važna, posebna i nezamjenjiva. Samim tim i pri korištenju elektroničkih medija važno je da budu uključeni i postavljaju određene granice i pravila kako ne bi došlo do negativnih utjecaja medijskih sadržaja na razvoj djeteta. Takva je potreba dovela do razvijanja pojma „roditeljske medijacije“ koja predstavlja „bilo koju strategiju koju roditelji koriste da bi kontrolirali, nadgledali ili interpretirali sadržaj medija djeci“ (Warren, 2001, prema Bartaković i Sindik, 2016, str. 97). Ona podrazumijeva zajedničko gledanje elektroničkih medija i razgovor o njihovom sadržaju (covieving i active mediation) kako bi se djetetu pomoglo u razumijevanju, analiziranju, moralnom rasuđivanju i evaluaciji onoga što gleda. Također, podrazumijeva i postavljanje pravila i granica za gledanje elektroničkih medija, a koji se odnose na to kada i koliko vremena mogu gledati ekrane te koji su sadržaji pri tome dozvoljeni (Bartaković i Sindik, 2016).

S obzirom na to da djeca mlađa od 2 godine ne bi uopće trebala biti izložena ekranima osim tijekom videopoziva s članovima obitelji ili prijatelja, roditelji bi trebali poticati zajedničke aktivnosti s djecom, poput čitanja, igre u otvorenim ili zatvorenim prostorima, društvene igre, raznovrsne oblike kreativnog izražavanja ili dozvoliti djetetu da mu pomaže u obavljanju kućanskih poslova kroz pojednostavljene zadatke koji su u skladu s njegovim mogućnostima. Pri tome, ekrani elektroničkih uređaja u obiteljskome domu trebaju biti isključeni jer bez obzira na to što se ne gledaju aktivno, mogu privući pažnju djeteta u nekom trenutku što znači da im je dijete izloženo. Vrijeme pred ekranima za djecu u dobi od 2 do 5 godina trebali bi ograničiti na manje od 1 sat dnevno i ne koristiti ga kao dio navike i pomoći tijekom brige o djeci poput objedovanja, uspavlivanja, obavljanja nužde ili umirivanja. Jednako tako, ekrane treba izbjegavati i u vremenu prije spavanja zbog mogućeg stimulativnog djelovanja te smanjenja hormona melatonina potrebnog za san. Sadržaje koje će djeca gledati trebali bi odabrati roditelji na način da su ti sadržaji obrazovnog karaktera, interaktivni (čime se omogućuje aktivna uloga i sudjelovanje djeteta), poticajni (potiču dijete na kreativno izražavanje kroz crtanje, pjevanje, ples i slično) te primjereni njegovoj dobi (za lakše razumijevanje sadržaja). Roditelji uvijek trebaju biti uključeni u vrijeme kada dijete gleda ekrane kako bi mu pomogli da razumije sadržaj, ali i kako bi ga zaštitili od moguće pojave neprimjerenih sadržaja za djecu. Također,

treba ograničiti i kanale i aplikacije koje se koriste postavljanjem roditeljske zaštite ili pronaći alternativne zamjene poput Youtube kids umjesto običnog Youtube-a. Jednako tako, trebali bi ograničiti izloženost djece reklamama i komercijaliziranom sadržaju na aplikacijama koje pružaju tu mogućnost (Ponti, 2023).

Obiteljski domovi ne bi trebali biti prekrvani raznovrsnim elektroničkim uređajima jer svi oni na neki način utječu na dijete. Danas smo svjedoci toga da roditelji često imaju nekoliko televizora (od koji je jedan u boravku, a ostali u sobama za spavanje), jedan ili dva prijenosna računala, svaki član kućanstva ima mobitel, posjeduju više vrsta igraćih konzola i imaju pametne satove. Sve je to previše jer čak i ako se ne koriste, oni zrače i na taj način utječu na zdravlje djeteta i drugih članova kućanstva. Posebno se treba izbjegavati postavljanje elektroničkih medija u spavaće sobe, kao i izbjegavati kupnju osobnog uređaja za dijete poput tableta, pametnog sata ili pak mobitela (Nima i Jithesh, 2020).

Nadalje, roditelji često nisu svjesni koliko njihovo svakodnevno ponašanje ima utjecaja na dijete. Dijete najviše vjeruje roditeljima, oni mu predstavljaju sigurnost, podršku, stabilnost i ljubav stoga sve ono što roditelj čini i kako se ponaša, dijete uzima kao ispravno i poželjno. Samim tim, dijete usvaja takve oblike ponašanja i u sličnim situacijama reagira na isti način. Prema tome, ukoliko roditelji gledaju elektroničke medije često i dugo, vjerojatno će i dijete željeti isto. Ukoliko roditelji stalno gledaju u mobitel dok dijete pokušava razgovarati s njim ili su ometeni dolaznim porukama i obavijestima tijekom igre s djetetom, šalju poruku djetetu da su ekrani prioritet. Očigledno je da će u sličnoj situaciji i dijete zanemarivati roditelje, članove obitelji ili prijatelje zbog toga što će ekrani postati njegovim prioritetom (Karki i Sravanti, 2021).

Zbog svega je navedenog važno pružiti potporu roditeljima, usmjeriti ih i educirati o svemu što trebaju znati prilikom djetetovog korištenja elektroničkih uređaja kako bi donosili ispravne odluke i pomogli smanjiti negativne utjecaje elektroničkih uređaja na djecu (Panjeti-Madan i Ranganathan, 2023).

8. Metodologija istraživanja

8.1. Cilj i hipoteza istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati koliko vremena djeca rane i predškolske dobi (od 1. do 6. godine) i njihovi roditelji provode vremena pred ekranima elektroničkih uređaja, na koji način i koliko roditelji nadziru sadržaje koji se gledaju te koliko su upoznati s pojmom „ekranizam“ i njegovim obilježjima i karakteristikama.

Istraživačka pitanja koja su oblikovala cilj, kao i cijelo ovo istraživanje odnose se na količinu vremena koje roditelji i djeca provode pred ekranima te roditeljske spoznaje i svjesnost o samom njihovom utjecaju na razvoj djeteta.

P1 – Koliko vremena dnevno djeca rane i predškolske dobi provode pred ekranima?

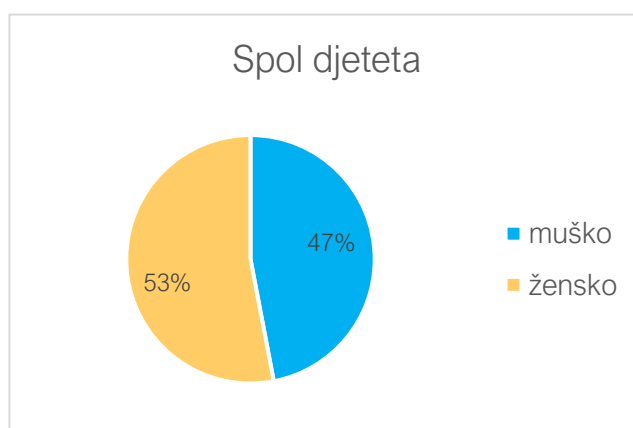
P2 – Koliko vremena dnevno roditelji provode pred ekranima?

P3 – Kako roditeljska svjesnost utječe na vrijeme koje djeca provode pred ekranom?

P4 – Postoje li razlike u svjesnosti između roditelja različitih dobnih skupina?

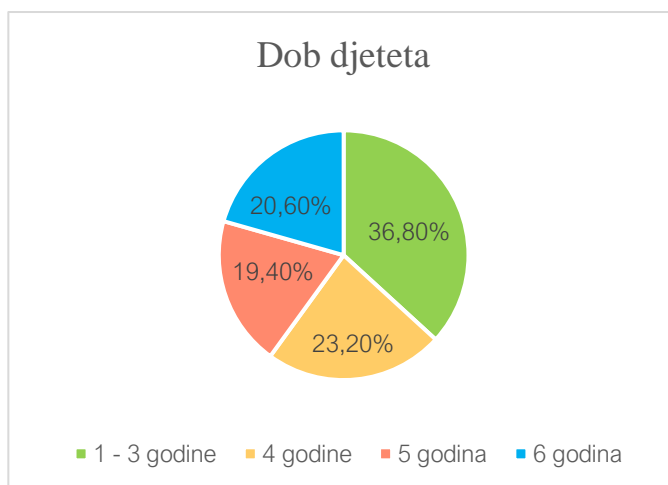
8.2. Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno na uzorku od 470 roditelja djece rane i predškolske dobi pri čemu svaki ispitanik predstavlja po jedno dijete u dobi od 1 do 6 godina. Drugim riječima, uzorkom je obuhvaćeno 470 djece od kojih je 249 djevojčica (53%) i 221 dječak (47%) (grafikon 1).

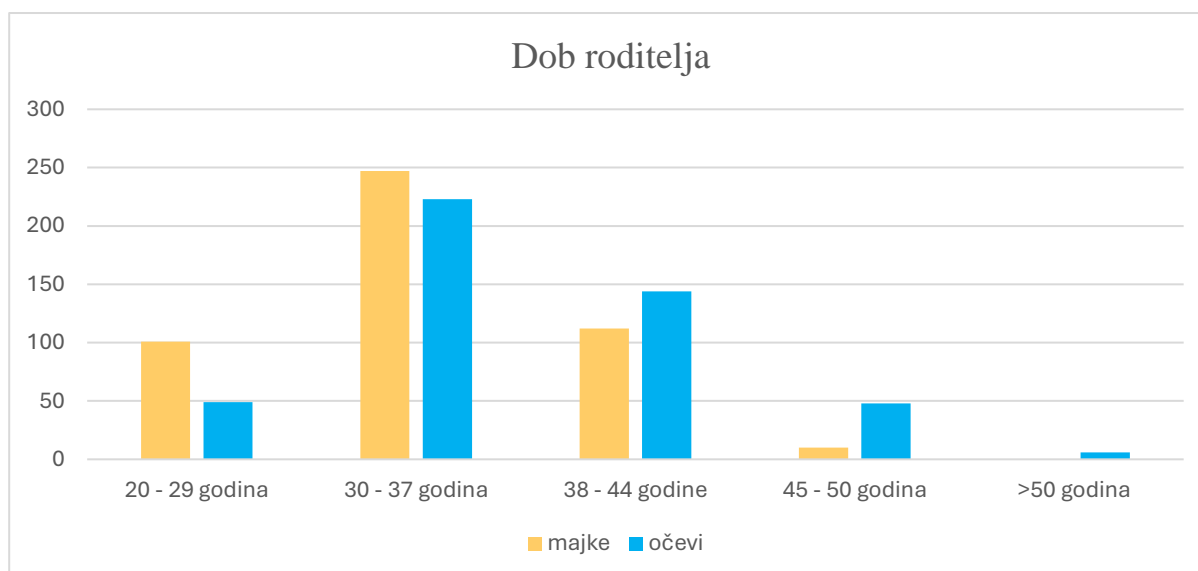
Grafikon 1. Prikaz spola djece

Od ukupnog broja djece obuhvaćenih ovim istraživanjem, najveći broj djece, njih 173 je u dobi od rođenja do 3. godine (36,8%), a ostatak čini 109 četverogodišnjaka (23,2%), 91 petogodišnjak (19,4%) te 97 (20,6%) šestogodišnjaka (grafikon 2).

Grafikon 2. Prikaz dobi djece

Većina djece živi u kućanstvu s oba roditelja (N=436, 92,8%) dok njih 18 (3,8%) ima jednog roditelja koji živi u inozemstvu, a svega 16 djece živi sa samohranim roditeljem (3,4%). Gotovo polovina majki je u dobi od 30-37 godina (N=247, 52,6%), a drugu polovinu čini 101 majka u dobi od 20-27 godina (21,5%), 112 majki u dobi od 38-44 godine (23,8%) te 10 (2,1%) majki u dobi od 45-50 godina (grafikon 3). Od toga 198 majki ima završenu srednju školu (42,1%), završen preddiplomski studij ima njih 99 (21,1%), završen diplomski studij ima 167 majki (35,5%) te 6 majki ima završen doktorat (1,3%). Što se tiče očeva, malo manje od polovine njih ima od 30-37 godina (N=223, 47,4%), njih 49 ima od 20-29 godina (10,4%), 144 ih ima od 38-40 godina (30,6%), 48 ih ima od 45-50 godina (10,2%), a njih 6 (1,3%) imaju više od 50 godina (grafikon 3). Više od polovice očeva ima završenu srednju školu (N=320, 68,1%), završenu osnovnu školu ima njih 8 (1,7%), završen preddiplomski studij imaju 44 oca (9,4%), završen diplomski studij ima njih 90 (19,11%), a 8 očeva ima završen doktorat (1,7%). Roditelji su uglavnom zaposleni. Oba roditelja su zaposlena u 377 kućanstava (80,2%), jedan roditelj je zaposlen u 80 kućanstava (17%), a u 13 kućanstava su oba roditelja nezaposlena (2,8%). Djeca obuhvaćena istraživanjem uglavnom imaju starije ili mlađe braće i sestre, njih 199 ima po jedno (42,3%), 75 djece po dvoje (16%) i 34 djece po troje ili više braće i sestara, dok je njih 162 (34,5%) jedino dijete u obitelji.

Grafikon 3. Prikaz dobi roditelja

8.3. Vrijeme istraživanja

Prikupljanje podataka za ovo istraživanje započelo je 28. listopada, a završilo je 22. studenog 2024. godine koristeći Google Forms upitnik.

8.4. Postupci i instrumenti istraživanja

Anketni upitnik sastojao se od sveukupno 27 pitanja zatvorenog tipa od čega je 5 pitanja višestrukog odabira i jedna Likertova skala za ispitivanje stavova ispitanika o utjecaju ekrana na razvoj djeteta, kontroli i ograničavanju medijskih sadržaja te imitacijskom ponašanju djeteta. Kao podloga za izradu upitnika korištena su dva članka¹, a pitanja su grupirana u 5 skupina. Prva skupina sadržavala je pitanja općeg karaktera o djeci i roditeljima (spol i dob djeteta, broj roditelja i djece u obitelji te godine, stupanj obrazovanja i radni status roditelja). Druga i treća skupina pitanja odnosile su se na navike provođenja vremena pred ekranima različitih elektroničkih uređaja djece i roditelja (vrijeme i način korištenja televizora, računala, mobitela i tableta te igraćih konzola). Četvrta skupina pitanja odnosila se na roditeljski nadzor i ograničenja nad upotrebom ekrana kod djeteta, a posljednja skupina pitanja ispitivala je znanje i stavove roditelja o pojmu „ekranizam“ i njegovom utjecaju na razvoj djeteta. Upitnik je bio u

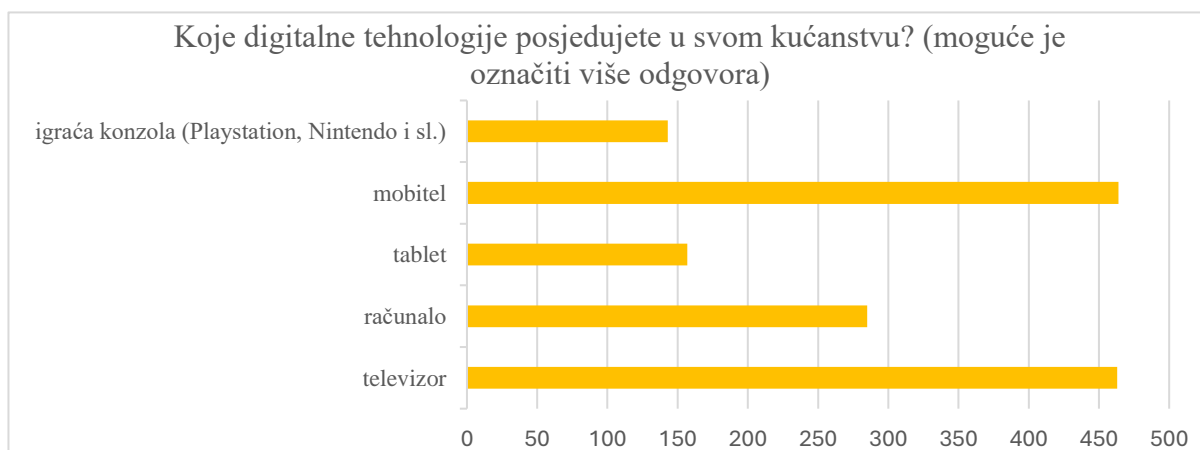
¹Ferreira, J., Prucha, B., Pinto, O., Souto, R., Peixoto Lima, R., & Morna, C. (2020). Screen time use in children less than five years old. *Nascer e Crescer-Birth and Growth Medical Journal*, 29(4), 188-195.

Mutlu, N., Dinleyici, M. (2024). Evaluation of Screen Time in Children Under Five Years Old. *Cureus*, 16(2), 1-13.

potpunosti anonimna kako bi rezultati istraživanja bili što vjerodostojniji. Svaki je roditelj mogao pristupiti ispunjavanju više puta, no svakim ispunjavanjem trebalo je predstavljati drugo dijete. Upitnik se dijelio putem mobilnih aplikacija WhatsApp, Messengera i Facebooka, a sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno.

8.5. Rezultati istraživanja

Prije utvrđivanja samih navika djece u provođenju vremena pred ekranima elektroničkih uređaja bilo je važno utvrditi koje digitalne tehnologije ispitanici posjeduju u svom kućanstvu. Rezultati su pokazali da najveći broj ispitanika posjeduje televizor (N=463, 98,5%) i mobitel (N=464, 98,7%), a u nešto manjoj mjeri računalo (N=285, 60,6%), tablet (N=157, 33,4%) i igraće konzole poput Playstationa i Nintendo (N=143, 30,4%) (grafikon 4).

Grafikon 4. Prikaz digitalnih tehnologija po kućanstvima

Djeca (N=157), 33,4% provodi pred televizijskim ekranom od 30 minuta do 1 sat, njih 138 provodi manje od 30 minuta (29,4%), a njih 99 od 1 do 2 sata (21,1%). Više od 2 sata pred TV ekranom provodi njih 31 (6,6%) dok njih 39 tvrdi da ne provode vrijeme pred TV ekranom (8,3%), a 6 ispitanika (1,3%) ne zna koliko dijete provodi vremena pred TV ekranom (tablica 1). Roditelji tvrde, njih 198 (42,1%), da njihovo dijete ne provodi vrijeme na mobitelu i tabletu. Od ostalog broja ispitanika, njih 112 tvrdi da dijete provodi manje od 30 minuta (24,3%), 84 tvrdi da provodi od 30 minuta do 1 sat (17,9%), 57 tvrdi da provodi od 1 do 2 sata (12,1%), a svega njih 16 da dijete provodi više od 2 sata pred ekranima mobitela ili tableta (3,4%). Samo je jedan roditelj naveo da ne zna koliko vremena njegovo dijete provodi pred ekranom mobitela ili tableta (0,2%). Značajno manje vremena djeca provode za računalom ili u igranju igrica na

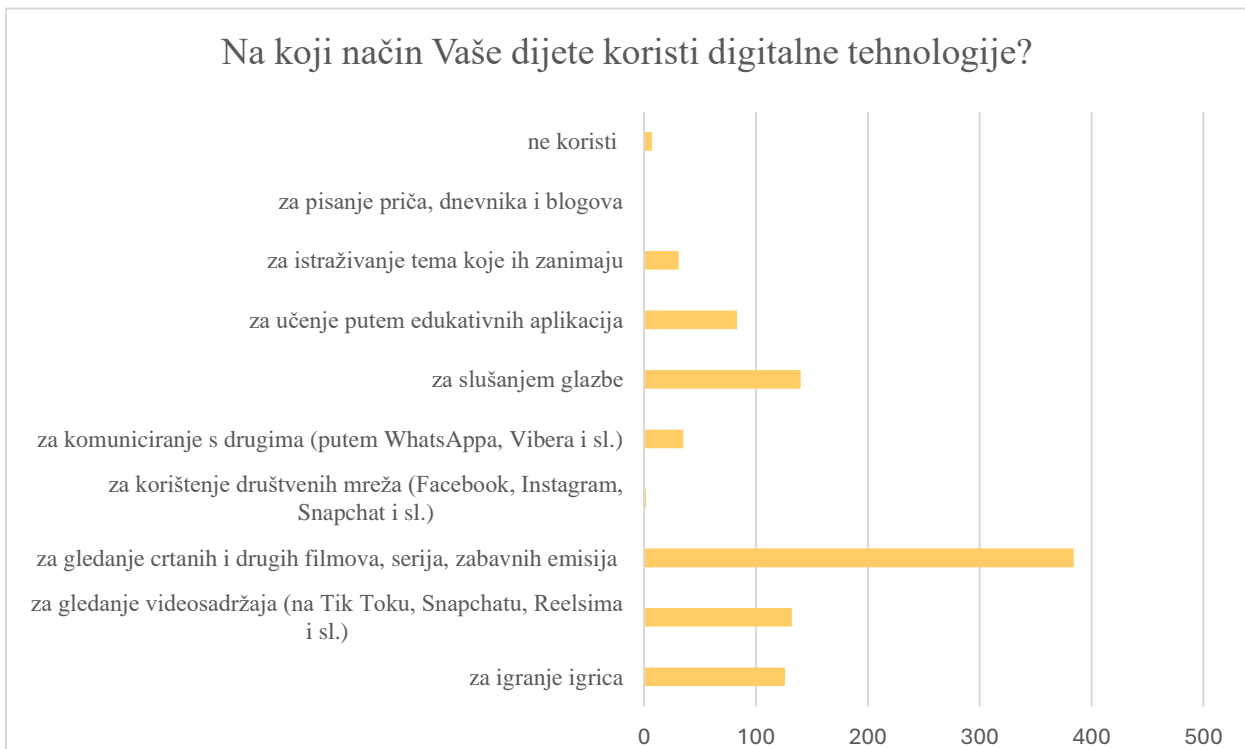
igračim konzolama poput Playstationa i Nintendo. Čak 443 roditelja su odgovorila da njihova djeca ne provode vrijeme za računalom (94,3%) dok je njih 16 odgovorilo da provode manje od 30 minuta (3,4%), njih 8 provodi od 30 minuta do 1 sat (1,7%), jedno provodi 1 do 2 sata (0,2%) i dvoje provodi više od 2 sata (0,4%). Niti jedan roditelj nije odgovorio da ne zna koliko vremena dijete provede na računalu. Da njihova djeca ne igraju igrice na igračim konzolama tvrdi 421 roditelj (89,6%) dok njih 30 tvrdi da djeca igraju igrice manje od 30 minuta (6,4%), 14 tvrdi da igraju od 30 minuta do 1 sat (3%), a 5 ih igra igrice od 1 do 2 sata (1,1%). Nitko nije odgovorio da provode više od 2 sata ili da ne znaju koliko (tablica 1).

Tablica 1. Prosječno dnevno vrijeme koje djeca provedu pred ekranima različitih digitalnih tehnologija

VRIJEME ISPED ELEKTRONIČKIH UREĐAJA	TV		RAČUNALO		MOBITEL/ TABLET		IGRAČA KONZOLA	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ne provodi vrijeme	39	8,3%	443	94,3%	198	42,1%	421	89,6%
Manje od 30 minuta	138	29,4%	16	3,4%	114	24,3%	30	6,4%
Od 30 minuta do 1 sat	157	33,4%	8	1,7%	84	17,9%	14	3,0%
1 do 2 sata	99	21,1%	1	0,2%	57	12,1%	5	1,1%
Više od 2 sata	31	6,6%	2	0,4%	16	3,4%	0	0,0%
Ne znam	6	1,3%	0	0,0%	1	0,2%	0	0,0%

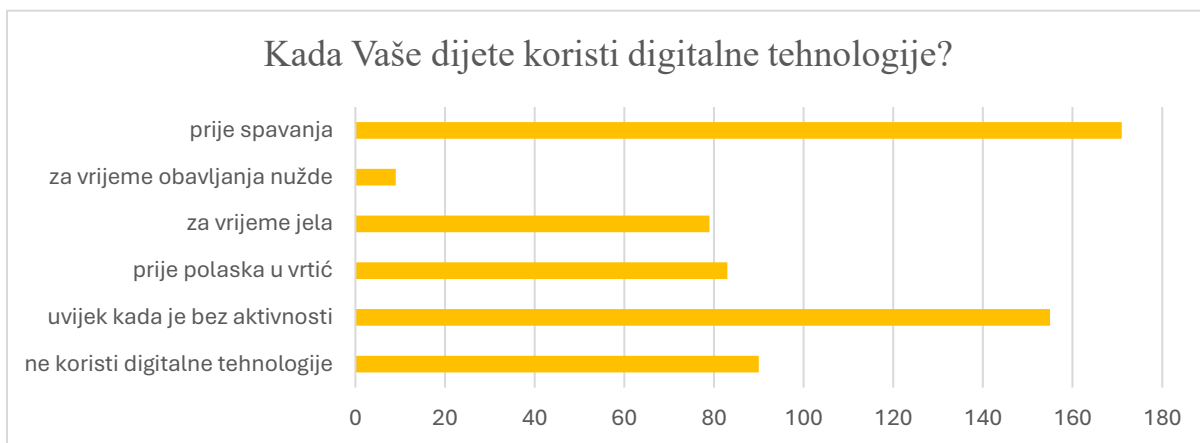
Na pitanje „Na koji način Vaše dijete koristi digitalne tehnologije?“ roditelji su mogli označiti više točnih odgovora koji se odnose na njihovo dijete. Pri tome, najveći broj roditelja je označio da djeca uglavnom koriste digitalne tehnologije za gledanje crtanih i drugih filmova, serija i zabavnih emisija (N=384, 81,7%), potom za slušanje glazbe (N=140, 29,8%), za gledanje video sadržaja na Tik Toku, Snapchatu, YouTubeu, Reelsima i slično označila su 132 roditelja (28,1%), a za igranje igrica označilo je 126 roditelja (26,1%). U manjoj mjeri označavali su da djeca koriste digitalne tehnologije za učenje putem edukativnih aplikacija (N=83, 17,7%), za komuniciranje s drugima putem WhatsAppa, Vibera i slično (N=35, 7,4%) te za istraživanje tema koje ih zanimaju (N=31, 6,6%). Najmanje su označavali da djeca koriste digitalne tehnologije za korištenje društvenih mreža (N=2, 0,4%) i za pisanje priča, dnevnika i blogova (N=1, 0,2%) i (N=7, 1,5%) da uopće ne koriste digitalne tehnologije (grafikon 9).

Navedena je bila i mogućnost označavanja „drugo“ te navođenja drugog razloga koji nije prethodno naveden. Pri tome su 2 roditelja označila navedeno polje bez upisivanja razloga (0,4%), a 5 roditelja je navelo da dijete ne koristi digitalne tehnologije iako je taj razlog bio naveden prethodno kao mogućnost označavanja (1%). Jedan je roditelj naveo da njegovo dijete ne zanima ništa od tehnologije (0,2%), jedan da digitalne tehnologije koristi samo u svrhu videopoziva s obitelji (0,2%), a jedan da ih koristi za gledanje videa i fotografija koje su oni snimali (0,2%). Dva su roditelja navela da dijete gleda crtiće vikendom (0,4%), a jedan je roditelj naveo da dijete gleda crtiće kada je bolestan tijekom inhaliranja (0,2%).

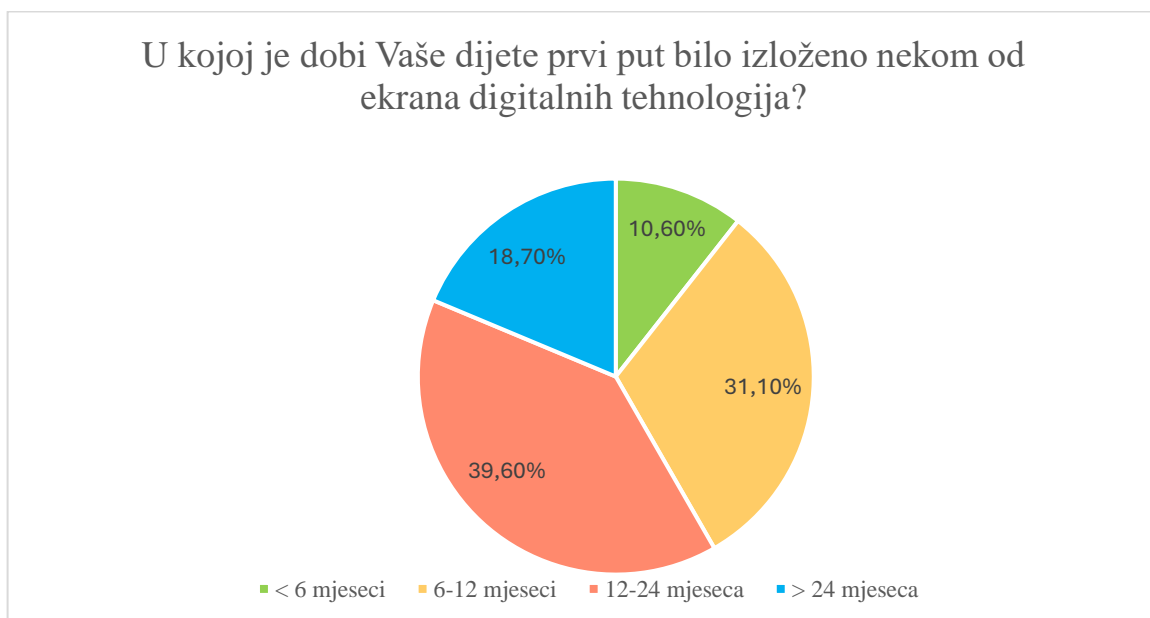
Grafikon 5. Prikaz načina na koji djeca koriste digitalne tehnologije

Prema rezultatima, djeca digitalne tehnologije najviše koriste prije spavanja (N=171, 36,4%) i uvijek kada su bez aktivnosti (N=155, 33%), u nešto manjoj mjeri koriste prije polaska u vrtić (N=83, 17,7%), za vrijeme jela (N=79, 16,8%) i za vrijeme obavljanja nužde (N=9, 1,9%), a njih 90 (19,1%) tvrdi da dijete ne koristi digitalne tehnologije (grafikon 10).

Grafikon 6. Prikaz vremena kada djeca koriste digitalne tehnologije

Zabrinjavajuća je činjenica da su djeca već u prvim godinama života izrazito izložena digitalnim tehnologijama. U dobi do 6. mjeseca života izloženo je bilo 50 ispitane djece (10,6%), u dobi od 6.-12. mjeseca izloženo je bilo čak 146 djece (31,1%), od 12.-24. mjeseca izloženo je bilo 186 djece (39,6%), a njih 88 (18,7%) izloženo je bilo nakon 2. godine (grafikon 11).

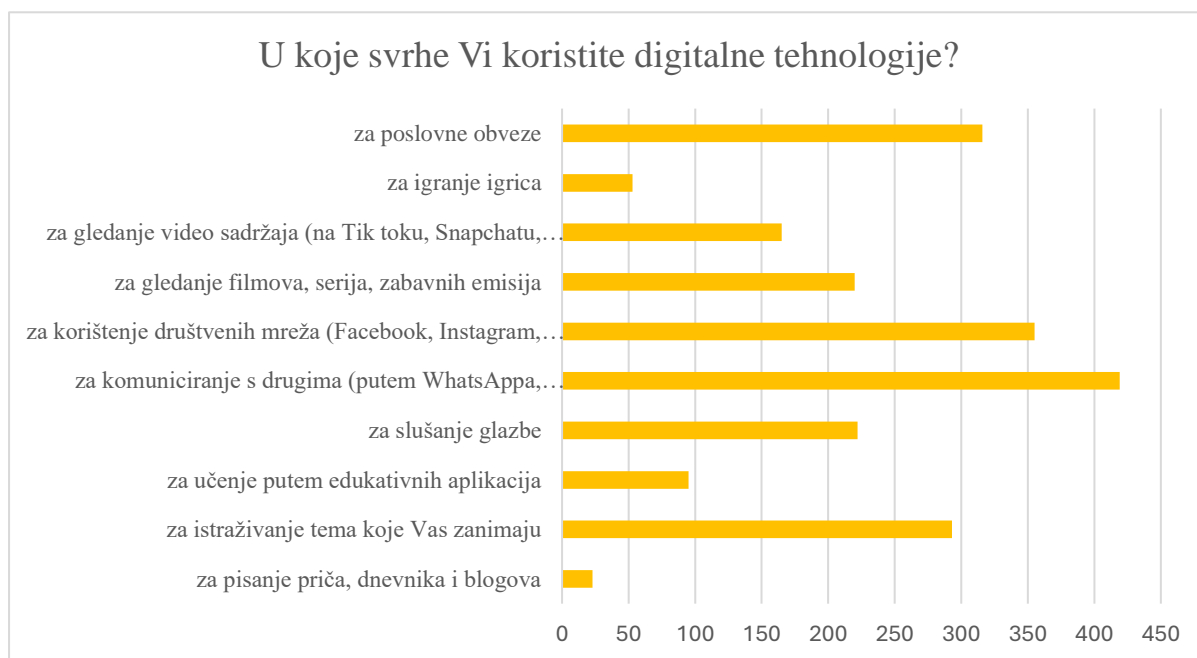
Grafikon 7. Prikaz dobi u kojoj su djeca prvi put bila izložena nekom od ekrana

Sljedeća skupina pitanja bila je usmjerena na roditelje i njihove navike korištenja digitalnih tehnologija. Prema rezultatima, roditelji najviše vremena provode gledajući televizor i koristeći mobitele i tablete, nešto manje koriste računala, a najmanje koriste igraće konzole. Roditelji (N=139, 29,6%) u prosjeku ispred televizijskog ekrana provede od 30 minuta do 1 sata, njih 111 provede od 1 do 2 sata (23,6%), a 102 roditelja provedu manje od 30 minuta ispred TV ekrana (21,7%). Više od 2 sata pred TV ekranom provede 31 roditelj (6,6%), a njih 81 tvrdi da ne provode vrijeme pred TV-om (17,2%), dok ih 6 (1,3%) ne zna koliko vremena provode ispred TV-a. Što se tiče računala, najveći broj roditelja tvrdi da ne koristi računalo (N= 265, 56,4%). Manje od 30 minuta računalo koristi 65 roditelja (13,8%), od 30 minuta do 1 sat 22 roditelja (4,7%), od 1 do 2 sata koristi 16 roditelja (3,4%), a više od 2 sata koristi 95 roditelja (20,2%). Sedam roditelja (N=7, 1,5%) tvrdi da ne znaju koliko koriste računalo. Svega 3 roditelja (0,6%) ne provodi vrijeme koristeći mobitel ili tablet, dok najveći broj roditelja, njih 163 (34,7%) koristi mobitel/tablet od 1 do 2 sata, a njih 159 koristi više od 2 sata (33,8%). Manje od 30 minuta na mobitelu ili tabletu provodi 15 roditelja (3,2%), od 30 minuta do 1 sat provodi 114 roditelja (24,3%), a 16 roditelja tvrdi da ne zna koliko provode na mobitelu ili tabletu (3,4%). Što se tiče igračih konzola, 97,2% roditelja tvrdi da ne provodi vrijeme igrajući igrice na igraćim konzolama (N=457), 7 roditelja tvrdi da provode manje od 30 minuta (1,5%), 2 roditelja provode od 30 minuta do 1 sat (0,4%), 2 roditelja provode od 1 do 2 sata (0,4%), a 2 roditelja ne zna koliko koriste igraće konzole (0,4%). Više od 2 sata igrajući igrice na igraćim konzolama ne provodi niti jedan roditelj (tablica 2).

Tablica 2. Prosječno dnevno vrijeme koje roditelji provedu pred ekranima različitih digitalnih tehnologija

VRIJEME ISPRED ELEKTRONIČKIH UREĐAJA	TV		RAČUNALO		MOBITEL/ TABLET		IGRAĆA KONZOLA	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ne provodi vrijeme	81	17,2%	265	56,4%	3	0,6%	457	97,2%
Manje od 30 minuta	102	21,7%	65	13,8%	15	3,2%	7	1,5%
Od 30 minuta do 1 sat	139	29,6%	22	4,7%	114	24,3%	2	0,4%
1 do 2 sata	111	23,6%	16	3,4%	163	34,7%	2	0,4%
Više od 2 sata	31	6,6%	95	20,2%	159	33,8%	0	0,0%
Ne znam	6	1,3%	7	1,5%	16	3,4%	2	0,4%

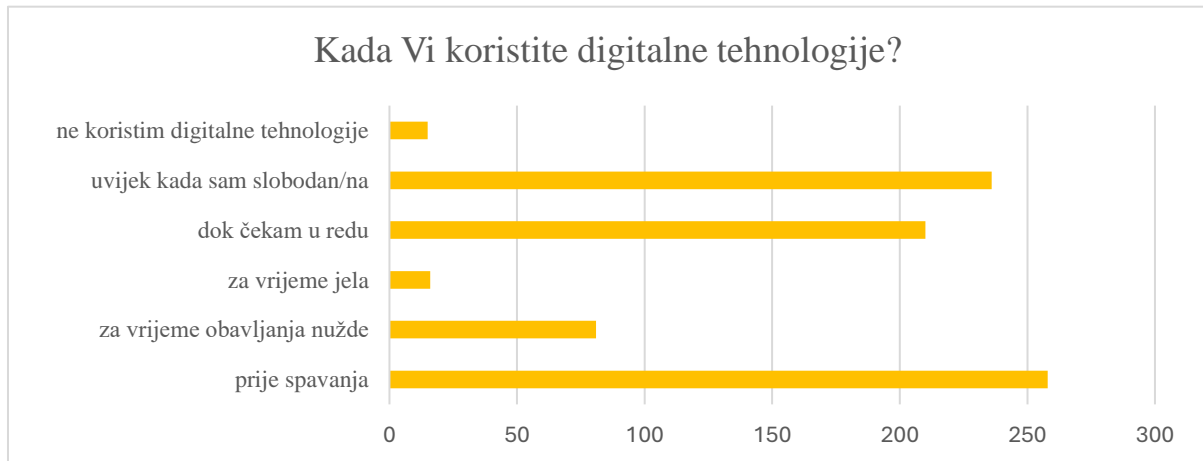
Na pitanje „U koje svrhe Vi koristite digitalne tehnologije?“ moguće je bilo označiti više točnih odgovora.

Grafikon 8. Prikaz načina na koji roditelji koriste digitalne tehnologije

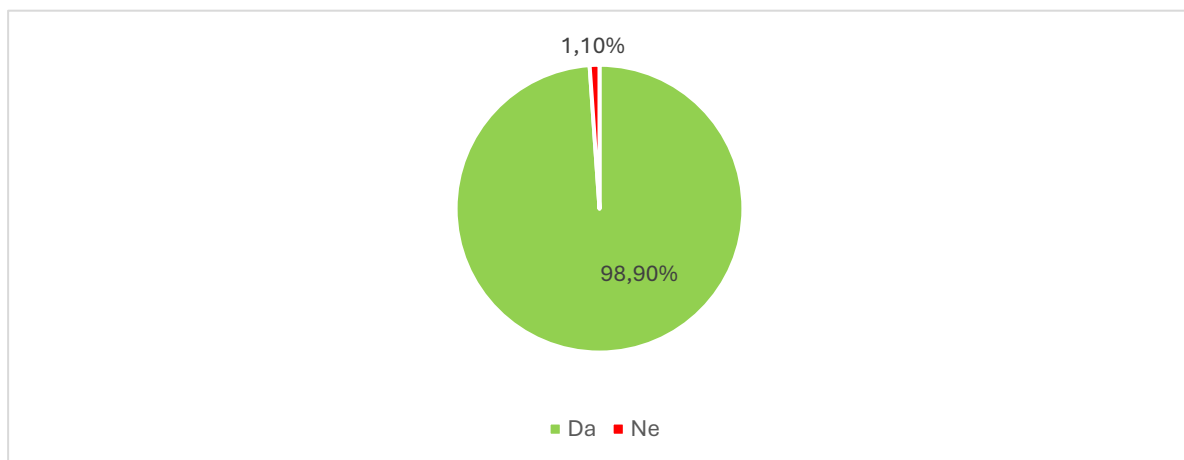
Prema rezultatima, roditelji najviše koriste digitalne tehnologije za komuniciranje s drugima putem WhatsAppa, Vibera i sl. (N=419, 89,1%), potom za društvene mreže poput Facebooka, Instagrama i Snapchata (N=355, 75,5%) te za poslovne obaveze (N=316, 67,2%). U nešto manjoj mjeri koriste digitalne tehnologije za istraživanje tema koje ih zanimaju (N=293, 62,3%), za slušanje glazbe (N=222, 47,2%), gledanje filmova, serija i zabavnih emisija (N=220, 46,8%) te za gledanje video sadržaja na Tik Toku, Snapchatu, You Tubeu i Reelsima (N=165, 35,1%). Roditelji najmanje koriste digitalne tehnologije za učenje putem edukativnih aplikacija (N=95, 20,2%), za igranje igrica (N=53, 11,3%) i za pisanje priča, dnevnika i blogova (N=21, 4,9%) (grafikon 12). Na pitanje je bilo moguće odgovoriti s opcijom „drugo“ te navođenjem nekog drugog razloga korištenja digitalnih tehnologija pri čemu je 1 roditelj (0,2%) naveo da ih koristi „za obavljanje dnevnih zadataka vezanih za obitelj“, 1 roditelj (0,2%) je naveo da ih koristi za trening, 2 roditelja su navela za čitanje knjiga (0,4%) i 1 roditelj je naveo za online edukacije (0,2%). Četiri su roditelja (N=4, 0,8%) navela da su poslovno vezana uz pojedine digitalne tehnologije, iako je opcija „za poslovne obveze“ bila navedena kao mogućnost označavanja.

Prema rezultatima, roditelji najviše koriste digitalne tehnologije prije spavanja (N=258, 54,9%), uvijek kada su slobodni (N=236, 50,2%) i dok čekaju u redu (N=210, 44,7%). Nešto manji broj koristi tehnologije za vrijeme obavljanja nužde (N=81, 17,2%), a najmanje ih koriste za vrijeme jela (N=16, 3,4%). Da ne koristi digitalne tehnologije, navelo je 15 (3,2%) roditelja (grafikon 13).

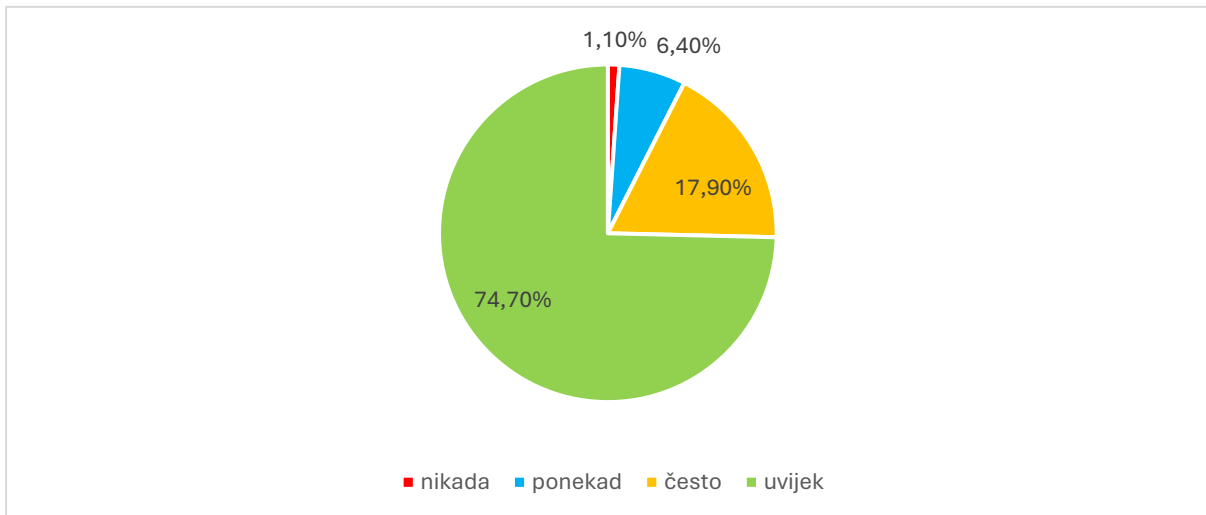
Grafikon 9. Prikaz vremena kada roditelji koriste digitalne tehnologije

Sljedeća skupina pitanja bila je usmjerena na roditeljski nadzor i ograničenja nad upotrebom ekrana kod djeteta. Od ukupnog broja ispitanih roditelja, gotovo njih 465 (98,9%) tvrdi da je upoznato s tim da postoje ograničenja koja je moguće postaviti na uređaje u svrhu zaštite i sprječavanja gledanja neželjenih video i drugih sadržaja koji su neprimjereni dobi njihovog djeteta, dok svega njih 5 (1,1%) tvrdi da nije upoznato s tim (grafikon 14).

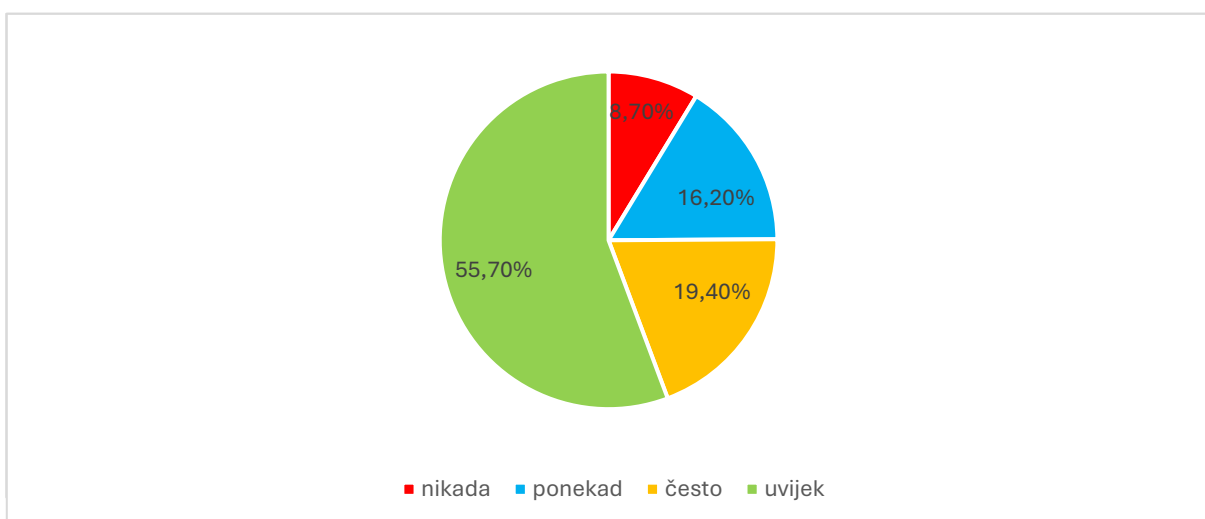
Grafikon 10. Prikaz roditeljske upoznatosti s mogućnošću postavljanja ograničenja na digitalne tehnologije

Kada ih se pitalo kontroliraju li sadržaje koje njihovo dijete gleda na digitalnim tehnologijama, tri četvrtine roditelja odgovorilo je „*uvijek*“ (N=351, 74,7%), njih 84 (17,9%) odgovorilo je „*često*“, 30 roditelja odgovorilo je „*ponekad*“, dok 5 roditelja (1,1%) nikada ne kontrolira sadržaje koje njihovo dijete gleda (grafikon 15).

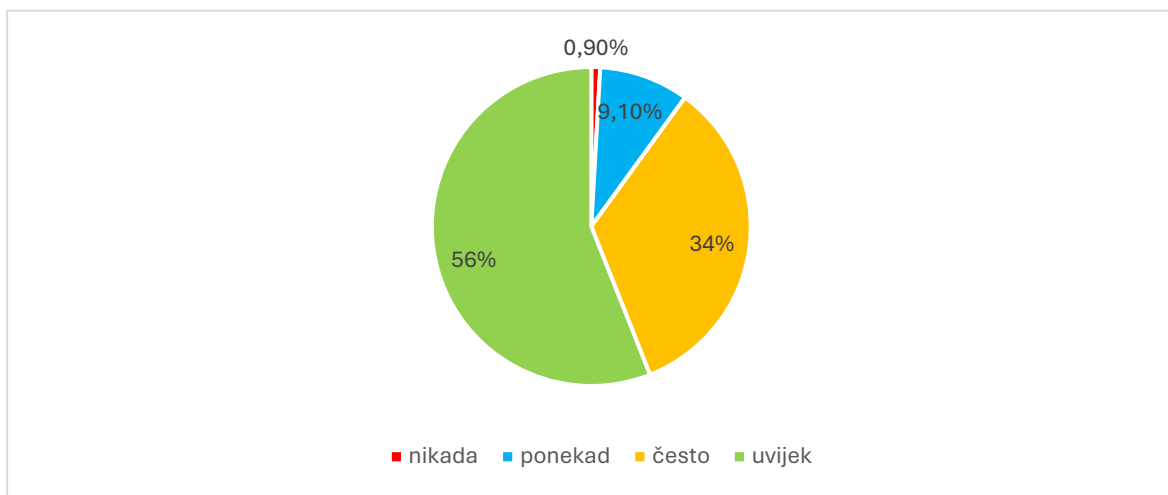
Grafikon 11. Prikaz roditeljske kontrole sadržaja na digitalnim tehnologijama

Kod vremenskog ograničenja za korištenje digitalnih tehnologija, 262 roditelja odgovorila su da uvijek postavljaju vremenska ograničenja (55,7%), 91 roditelj često postavlja ograničenja (19,4%), 76 roditelja ponekad (16,2%), a 41 roditelj (8,7%) nikada (grafikon 16).

Grafikon 12. Prikaz roditeljskog postavljanja vremenskih ograničenja na digitalne tehnologije

Na pitanje „*Jeste li prisutni i angažirani kada vaše dijete koristi digitalne tehnologije?*“ 263 roditelja (56%) odgovorila su „*uvijek*“, 160 roditelja (34%) odgovorilo je „*često*“, 43 roditelja (9,1%) odgovorila su „*ponekad*“, a 4 roditelja (0,9%) „*nikada*“ (grafikon 17).

Grafikon 13. Prikaz roditeljske prisutnosti i angažiranosti tijekom djetetovog korištenja digitalnih tehnologija

Posljednje pitanje bila je Likertova skala za rangiranje odgovora prema stupnju vlastitog slaganja s navedenim tvrdnjama, i to: 1 - u potpunosti se ne slažem, 2 - ne slažem se, 3 - neutralan/na sam, 4 - slažem se i 5 - u potpunosti se slažem.

Prva navedena tvrdnja odnosila se na to koliko su roditelji upoznati sa značenjem pojma „ekranizam“. Roditelji, njih 103 (22%) tvrdi da poznaje značenje pojma „ekranizam“, a u potpunosti poznaje njih 294 (62,6%). Neodlučno je bilo 19 roditelja (4%), dok 8 roditelja (1,7%) ne poznaje značenje, a 46 roditelja (9,8%) u potpunosti ne poznaje značenje pojma „ekranizam“. S tvrdnjom „*Korištenje ekrana ne utječe na razvoj mog djeteta.*“ složio se 51 roditelj (10,9%), a u potpunosti su se složila 74 roditelja (15,7%). Neutralan stav zadržalo je njih 44 (9,4%), a 109 ih se nije složilo (23,2%) ili u potpunosti nije složilo (N=192, 40,9%). Da korištenje ekrana može negativno utjecati na razvoj njihovog djeteta smatra 379 roditelja od kojih se 103 slaže (22%), a 294 u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom (62,6%). Njih 39 (8,3%) ostalo je neodlučno, dok se manjina roditelja ne slaže s navedenom tvrdnjom (9 se roditelja ne slaže (1,9%), a 43 roditelja (9,2%) u potpunosti ne slaže). Kod tvrdnje „*Korištenje ekrana može pozitivno utjecati na razvoj mog djeteta*“ vidljivo je podijeljeno mišljenje roditelja. Najveći broj roditelja ostao je neodlučan (N=135, 28,7%). Njih 124 (26,4%) se slaže s

navedenom tvrdnjom, a 29 (6,2%) u potpunosti slaže dok se njih 105 (22,3%) ne slaže, a 77 (16,4%) u potpunosti ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Kod provjeravanja sadržaja koje njihovo dijete gleda na ekranima, najveći broj roditelja je odgovorilo potvrdno pri čemu njih 96 (20,4%) provjerava, a 308 (65,5%) u potpunosti provjerava sadržaje koje dijete gleda. Njih 12 (2,6%) nije željelo izraziti svoj stav, a 14 (3%) ih ne provjerava ili u potpunosti ne provjerava (N=40, 8,5%). S tvrdnjom „*S djecom ne treba razgovarati o sadržajima koji se gledaju*“ slaže se 27 (5,8%), a u potpunosti slaže 115 (24,5%) roditelja. Neutralno je ostalo 12 (2,6%) roditelja, a ne slaže se 72 (15,3%) i u potpunosti ne slažu 244 (51,9%) roditelja. Pitanje je koliko je ispitanika uočilo inverziju ove i nekoliko sljedećih tvrdnji pri čemu je moguće da rezultatu nisu u potpunosti vjerodostojni zbog pogreške u interpretaciji tvrdnji.

Da djeci ne treba ograničavati vrijeme korištenja ekrana složilo se 14 (3%) i u potpunosti složilo 31 (6,6%) roditelj. Neodlučno ih je 17 (3,6%), a ne slažu se 93 (19,8%) roditelja i u potpunosti ne slaže njih 315 (67%). Roditelji uglavnom smatraju da trebaju biti uzor u korištenju ekrana (100 ih se slaže (21,3%), a 282 (60%) u potpunosti slaže). Neutralan stav zadržalo ih je 28 (6%), a da ne trebaju djeci biti uzor smatra njih 16 (3,4%) i u potpunosti smatra njih 44 (9,4%). Većina roditelja smatra da je izrazito važno educirati se o utjecaju „ekranizma“ na razvoj djece (315 se roditelja u potpunosti slaže (67%), a njih 89 (18,9%) se slaže s navedenom tvrdnjom), dok ih 5 (1%) smatra da nije važno i 38 (8,1%) da uopće nije važno. Njih 23 je neodlučno (4,9%). Što se tiče upoznatosti roditelja s preporučenim vremenom korištenja ekrana kod djece, njih 382 tvrdi da poznaje koje je preporučeno vrijeme od čega 109 (23,2%) poznaje, a 273 (58,1%) u potpunosti poznaje. Njih 29 (6,2%) zadržalo je negativan stav, a 16 ih nije upoznato (3,4%) i 43 u potpunosti nije upoznato (9,2%).

Sljedeće tvrdnje odnosile su se na svjesnost roditelja da djetetu predstavljaju model ponašanja. S tvrdnjom „*Moje dijete imitira moje ponašanje kada koristim ekrane*“ složila su se 103 (21,9%) roditelja, a u potpunosti se složilo 113 (24%) roditelja. Neodlučna su ostala 93 (19,8%) roditelja, a s tvrdnjom se ne slaže 78 (16,6%) i u potpunosti ne slažu 83 (17,7%) roditelja. Roditelji uglavnom navode kako svjesno biraju sadržaje koje gledaju kako bi bili dobar uzor svom djetetu. Pri tome se slažu 103 (28,3%) i u potpunosti slaže 166 (35,3%) roditelja, a ne slaže se 38 (8,1%) i u potpunosti ne slaže 45 (9,6%) roditelja. Neutralnog mišljenja ostalo je 88 roditelja (18,7%). Na tvrdnju „*Moje dijete imitira moje emocionalne reakcije kada koristim ekrane (npr. sreću, ljutnju)*“ najveći broj roditelja zadržao je neutralan stav, njih čak 119 (25,3%). S navedenom se tvrdnjom složilo njih 84 (17,9%), a u potpunosti

složio 101 roditelj (21,5%). Ne slaže se njih 80 (17%), a u potpunosti ne slaže 86 roditelja (18,3%). Posljednja je tvrdnja također oblikovana u obliku inverzije: „*Moje navike ne utječu na interese moga djeteta*“. S njom su se složila 52 (11,1%), a u potpunosti složila 72 roditelja (15,3%). Neutralnog mišljenja ostalo je njih 86 (18,3%) dok se njih 94 (20%) ne slaže i u potpunosti ne slaže 166 (35,3%) roditelja (tablica 3).

Tablica 3. Stavovi i znanja roditelja o pojmu „ekranizam“ i njegovom utjecaju na razvoj djeteta

Tvrdnja	Stupanj slaganja									
	1		2		3		4		5	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Upoznat/a sam sa značenjem pojma „ekranizam“.	46	9,8%	8	1,7%	19	4%	103	22%	294	62,6%
Korištenje ekrana ne utječe na razvoj mog djeteta.	192	40,9%	109	23,2%	44	9,4%	51	10,9%	74	15,7%
Korištenje ekrana može negativno utjecati na razvoj mog djeteta.	43	9,2%	9	1,9%	39	8,3%	126	26,8%	253	53,8%
Korištenje ekrana može pozitivno utjecati na razvoj mog djeteta.	77	16,4%	105	22,3%	135	28,7%	124	26,4%	29	6,2%
Provjeravam sadržaje koje moje dijete gleda na ekranima.	40	8,5%	14	3%	12	2,6%	96	20,4%	308	65,5%
S djecom ne treba razgovarati o sadržajima koji se gledaju.	244	51,9%	72	15,3%	12	2,6%	27	5,8%	115	24,5
Djeci ne treba ograničavati vrijeme korištenja ekrana.	315	67%	93	19,8%	17	3,6%	14	3%	31	6,6%
Važno je da roditelji budu uzor u korištenju ekrana.	44	9,4%	16	3,4%	28	6%	100	21,3%	282	60%
Važno je educirati se o utjecaju ekranizma na djecu.	38	8,1%	5	1%	23	4,9%	89	18,9%	315	67%
Upoznat/a sam s preporučenim vremenom korištenja ekrana kod djece.	43	9,2%	16	3,4%	29	6,2%	109	23,2%	273	58,1%
Moje dijete imitira moje ponašanje kada koristim ekrane.	83	17,7%	78	16,6%	93	19,8%	103	21,9%	113	24%
Svjesno biram sadržaje koje gledam kako bih bio/la dobar uzor svom djetetu.	45	9,6%	38	8,1%	88	18,7%	133	28,3%	166	35,3%
Moje dijete imitira moje emocionalne reakcije kada koristim ekrane (npr. sreću, ljutnju).	86	18,3%	80	17%	119	25,3%	84	17,9%	101	21,5%
Moje navike ne utječu na interese moga djeteta.	166	35,3%	94	20%	86	18,3%	52	11,1%	72	15,3%

9. Rasprava

Prvo je istraživačko pitanje bilo „Koliko vremena dnevno djeca rane i predškolske dobi provode pred ekranima?“. Prema rezultatima, djeca provode vrijeme na barem jednom od ekrana suvremenih tehnologija, a najčešće su to televizori, mobiteli i tableti. Značajno manje se koriste igraće konzole (Playstation, Nintendo i sl.) i računalo što bi se moglo prepisati tome da su složeniji za korištenje djeci rane i predškolske dobi. Odgovori na pitanje koliko djeca provode pred TV ekranom su raznovrsni, pri čemu je 157 roditelja odgovorilo da provode od 30 minuta do 1 sat (33,4%), 138 roditelja odgovorilo je manje od 30 minuta (29,4%), 99 ih je odgovorilo od 1 do 2 sata (21,1%), a 31 roditelj više od 2 sata (6,6%). Svega 39 roditelja tvrdi da njihova djeca ne provode vrijeme pred TV ekranom (8,3%) dok 6 roditelja uopće nije upoznato s količinom vremena koje djeca provedu pred ekranom. Što se tiče mobitela i tableta, situacija je malo drugačija. Roditelja 198 (42,1%) tvrdi da djeca ne provode vrijeme na tim digitalnim tehnologijama dok ostatak tvrdi da djeca provode manje od 30 minuta (N=114, 24,3%), od 30 minuta do 1 sat (N=84, 17,9%), od 1 do 2 sata (N=57, 12,1%) i više od 2 sata (N=16, 3,4%). Samo 1 roditelj tvrdi da ne zna koliko vremena dijete provede na mobitelu i tabletu. Preporuka Svjetske zdravstvene organizacije (World Health Organization, 2019) kao i Američke akademije pedijatarata (American Academy of Pediatrics, 2019; prema Panjeti-Madan i Ranganathan, 2023) je da djeca do druge godine života ne bi uopće trebala biti izložena nikakvim oblicima ekrana, a od druge do pete godine to bi vrijeme trebalo biti ograničeno na najviše 1 sat. Prema navedenim rezultatima vidljivo je kako djeca provode značajno više vremena pred ekranima različitih digitalnih tehnologija nego što bi trebali, a zabrinjavajuća je činjenica da pojedini roditelji uopće ne prate tu aktivnost djeteta i ne znaju koliko je njihovo dijete izloženo. Nadalje, razlog tolike izloženosti može se prepisati i tome što su roditelji danas značajno zaposleniji i opterećeni raznovrsnim obavezama, bilo poslovnim, obiteljskim ili kućanskim. Često pri tome nemaju vremena za kvalitetnu interakciju, igru i komunikaciju s vlastitim djetetom zbog čega često posežu za raznovrsnim elektroničkim uređajima kako bi zainteresirali dijete dok oni obave poslove koje imaju. Pri tome nisu svjesni količine vremena koja potom prođe, iz sata u sat, iz dana u dan i tako se dogodi da je dijete svakodnevno izloženo ekranima po nekoliko sati dnevno. Jednako tako, zbog popustljivog stila roditeljstva ili jakog karaktera djeteta kojeg roditelji ne mogu kontrolirati često digitalne tehnologije koriste kao alat za umirivanje kada je dijete emocionalno potreseno (strah, ljutnja, agresija) ili kako bi potaknuli dijete na određeno ponašanje (da jede, pije, spava, obavlja nuždu). Sve to povećava vrijeme izloženosti djeteta ekranima kao i mogućnosti pojave „ekranizma“.

Drugo je istraživačko pitanje bilo „*Koliko vremena dnevno roditelji provode pred ekranima?*“. Prema rezultatima, roditelji jako puno koriste mobitele, tablete i televizor, u nešto manjoj mjeri računalo, a izrazito malo igraće konzole. Najviše vremena dnevno roditeljima oduzimaju mobiteli i tableti gdje čak 159 roditelja na dnevnoj bazi koristi navedene medije preko 2 sata (33,8%), 163 ih koristi od 1 do 2 sata (34,7%), 114 od 30 minuta do 1 sat (24,3%), manje od 30 minuta njih 15 (3,2%), a svega njih 7 tvrdi da ne provodi vrijeme na mobitelu ili tabletu (0,6%). Njih 16 tvrdi da ne zna koliko vremena provodi na tim medijima, a može se zaključiti da je to zbog pretjerane upotrebe pri čemu nisu u mogućnosti procijeniti okvirno vrijeme. Pred televizorom 31 roditelj provodi preko 2 sata (6,6%), 111 roditelja od 1 do 2 sata (23,6%), njih 139 od 30 minuta do 1 sat (29,6%), a 102 roditelja manje od 30 minuta (21,7%). Da ne provode vrijeme pred TV ekranom naveo je 81 roditelj (17,2%) dok njih 6 (1,3%) ne može procijeniti svoje vrijeme ispred televizora. Pri tome je više od polovine roditelja (N=320, 68%) navelo da su za pojedine elektroničke medije poslovno vezani što može biti razlog izrazito velike upotrebe pojedinih medija no jednako su tako navodili i druge razloge poput zabave (igranje igrica), slušanje glazbe, gledanje video sadržaja, filmova i serija, korištenje društvenih mreža, komuniciranje s drugima i drugo. Svjedoci smo koliko su elektronički uređaji prisutni u svakodnevnom životu ljudi te ovisnosti o njima koja se razvila u posljednjem desetljeću zbog čega je teško povjerovati da su samo poslovne obaveze razlog zbog kojeg roditelji puno koriste medije. To potvrđuju i odgovori na pitanje „*Kada Vi koristite digitalne tehnologije?*“ gdje su 236 roditelja (50,2%) odgovorila „*uvijek kada sam slobodan/na*“, 210 roditelja (44,7%) odgovorilo je „*dok čekam u redu*“ te čak 258 roditelja (54,9%) „*prije spavanja*“. Roditelji često nisu ni svjesni vremena kojeg provedu pred ekranima zbog navike koja se stvorila da „samo kratko prolistaju što je novo“ i tako prođe i po nekoliko minuta pa čak i sati. Izrazito stimulativni sadržaji raznovrsnog karaktera ne dozvoljavaju da interes i pažnja opadnu. Sve to dovodi do povećanja vremena kojeg roditelji provode pred ekranima.

Treće je istraživačko pitanje bilo „*Kako roditeljska svjesnost utječe na vrijeme koje djeca provode pred ekranom?*“. Prema rezultatima, s tvrdnjom „*Moje navike ne utječu na interese mog djeteta*“ složila su se 52 roditelja (11,1%) i u potpunosti složila 72 roditelja (15,3%). Neutralan stav zadržalo je 86 roditelja (18,8%), a ne slažu se 94 (20%) i u potpunosti ne slaže 166 roditelja (35,5%). Ohrabrujuća je činjenica što se više od polovine roditelja ne slaže s ovom tvrdnjom što ukazuje na to da tu svjesni da njihovo ponašanje itekako utječe na njihovu djecu no i dalje je velik broj roditelja koji se slažu s ovom inverziranom tvrdnjom čime pokazuju da nisu svjesni svog značajnog utjecaja na djecu. Kao što je rečeno ranije, dijete najviše povjerenja

ima u svoje roditelje, oni mu predstavljaju sigurnost, podršku, stabilnost i ljubav stoga sve što roditelji čine i kako se ponašaju, dijete uzima kao ispravno i poželjno. Roditelji za njega predstavljaju model ponašanja, stoga usvaja ta ponašanja i u sličnim situacijama reagira na isti način. Prema tome, ako roditelji gledaju elektroničke uređaje često, dugo, pri tome čine specifična ponašanja koja proizlaze iz njihovih emocionalnih reakcija (komentiraju, ljute se i psuju, imaju nagle pokrete dijelova tijela, plaču ili se smiju na glas, daju savjete likovima na televiziji, navijaju i sl.) vjerojatno će i dijete htjeti isto i s vremenom će početi pokazivati ista ponašanja kao i roditelj. Jednako tako, roditelji nisu svjesni koliko posežu za elektroničkim medijima dok su u interakciji i igri s djetetom. Tako često tijekom igre krenu odgovarati na poruke, provjeravati obavijesti ili pretraživati nešto čega su se u tom trenutku dosjetili, samim tim pažnja se s djeteta preusmjerava na ekrane, a djetetu se šalje poruka kako mu ono nije prioritet u tom trenutku. Slično se može ponijeti i dijete, kada se gledajući ekrane u potpunosti ogлуši na zahtjeve roditelja ili članova obitelji, a često i pred prijateljima kao prioritet posežu za ekranima. Sve to ugrožava socijalni razvoj djeteta i interakciju djeteta s drugom djecom i odraslima, a za sobom povlači i druge negativne utjecaje na razvoj (Karki i Sravanti, 2021). Koliko djeca imitiraju ponašanje roditelja dokazuju i slaganja sa sljedećim tvrdnjama. S tvrdnjom „*Moje dijete imitira moje ponašanje kada koristim ekrane*“ složila su se 103 (21,9%) i u potpunosti složilo 113 roditelja (24%). Neodlučna su bila 93 roditelja (19,8%), a nije se složilo 78 (16,6%) i u potpunosti se nisu složila 83 roditelja (17,7%). S tvrdnjom „*Moje dijete imitira moje emocionalne reakcije kada koristim ekrane (npr. sreću, ljutnju)*“ složila su se 84 (17,9%) i u potpunosti složilo 101 roditelj (21,5%). Neodlučno je bilo 119 roditelja (25,3%), a nije se složilo 80 (17%) i u potpunosti se nije složilo 86 roditelja (18,3%). Prema tome, vidljivo je kako većinski dio djece pokazuje imitacije ponašanja svojih roditelja.

Posljednje je istraživačko pitanje bilo „*Postoje li razlike u svjesnosti između roditelja različitih dobnih skupina?*“. U sljedećim se tablicama nalaze dvije tvrdnje koje se odnose na svjesnost roditelja: „*Moje dijete imitira moje ponašanje kada koristim ekrane*“ i „*Moje dijete imitira moje emocionalne reakcije kada koristim ekrane (npr. sreću, ljutnju)*“. Za svaku tvrdnju napravljena je tablica sa svim podacima – koji je roditelj (otac ili majka), koje dobi (u rasponu od 20 do 50 i više godina) označio koji stupanj slaganja (u potpunosti se ne slažem, ne slažem se, neutralan/na sam, slažem se i u potpunosti se slažem) te sažeta tablica koja prikazuje broj roditelja (iskazan u postotku) koji su odgovorili da se u ito kojoj mjeri slažu ili ne slažu te koji su neutralni. Prema rezultatima, najveći broj roditelja djece ovoga istraživanja imaju između 30 i 37 godina (njih 470), a najmanji broj roditelja (N=64) ima više od 45 godina (tablica 4).

Tablica 4. Stupanj slaganja roditelja s tvrdnjom „Moje dijete imitira moje ponašanje kada koristim ekrane“ raspoređeno prema spolu i dobi roditelja

Moje dijete imitira moje ponašanje kada koristim ekrane										
Stupanj slaganja	U potpunosti se ne slažem		Ne slažem se		Neutralan/na sam		Slažem se		U potpunosti se slažem	
	Majke	Očevi	Majke	Očevi	Majke	Očevi	Majke	Očevi	Majke	Očevi
Broj god.										
20 – 29 g.	22	11	21	9	22	12	18	9	18	8
30 – 37 g.	45	42	38	35	47	37	54	51	62	58
38 – 44 g.	15	21	16	24	23	32	30	33	26	33
45 – 50 g.	1	8	2	9	0	10	1	9	6	12
>50 g.	/	0	/	1	/	2	/	1	/	2
Ukupno	83		78		93		103		113	

Na prvu tvrdnju postoji manja varijacija u odgovorima jedne dobne skupine naspram drugih (tablica 5). Roditelji dobnih skupina od 30 – 37 godina (generacija Y), od 38 – 44 godine (generacija Y), od 45 – 50 godina (generacija X) te više od 50 godina (generacija X) uglavnom se slažu s tim da njihova djeca imitiraju njihovo ponašanje čime pokazuju da su svjesni svoje uloge i njene važnosti kao modela ponašanja svom djetetu. Od njih odstupaju odgovori roditelja dobne skupine od 20 – 29 godina (generacija Z) koji su većinski naveli da se ne slažu te su tim. Mogući razlog tome jest što su roditelji te dobne skupine rođeni i odgajani u vrijeme kada je tehnologija već polako započela svoj ubrzani napredak, odnosno njihovo je djetinjstvo bilo nalik djetinjstva njihove djece na način da su bili okruženi digitalnim tehnologijama no u manjoj mjeri nego oni danas. Drugačije djetinjstvo roditelja, samim tim drugačiji pristup odgoju vlastite djece mogući su uzročnici smanjene svijesti utjecaja svog roditeljskog modela ponašanja. Jednako tako, vidljivo je kako se postotak slaganja povećava kako se povećava dob roditelja, čime se može zaključiti kako iskustvo roditeljstva također ima značajnu ulogu. Što je roditelj stariji i ima više iskustva u odgoju djece, to je veća njegova svijest nego kod roditelja mlađih dobnih skupina koji tek iskušavaju svoje roditeljstvo s prvim ili drugim djetetom.

Tablica 5. Stupanj slaganja roditelja s tvrdnjom „Moje dijete imitira moje ponašanje kada koristim ekrane“ sažeto i izraženo u postotku

Moje dijete imitira moje ponašanje kada koristim ekrane			
Broj godina	U potpunosti se ne slažem/ ne slažem se	Neutralan/na sam	Slažem se/ U potpunosti se slažem
20 – 29 g.	42%	22,67%	35,33%
30 – 37 g.	34,04%	17,87%	47,87%
38 – 44 g.	29,69%	21,09%	47,66%
45 – 50 g.	34,48%	17,24%	48,28%
>50 g.	16,67%	33,33%	50%

Tvrdnja „Moje dijete imitira moje emocionalne reakcije kada koristim ekrane (npr. sreću, ljutnju)“ također postoji varijacija no u nešto većoj mjeri (tablica 6). Naime, roditelji dobne skupine od 45 – 50 godina (generacija X) u većoj se mjeri slaže s ovom tvrdnjom (čak 51,72% roditelja) dok se postotak ostalih dobnih skupina kod slaganja s ovom tvrdnjom kreće od 33 do 39 posto (tablica 7). Generacija Y (od 30 – 44 godine) je kod ove tvrdnje ostala neodlučnija nego kod prethodne dok se roditelji stariji od 50 godina s ovom tvrdnjom više ne slažu nego s prethodnom no broj te skupine u ovom istraživanju iznosi 6 roditelja pa tako i mišljenje samo 1 roditelja značajno utječe na postotak skupine. Prema tome, i ovdje se većinom roditelji generacije Z ne slažu s ovom tvrdnjom, a razlozi za to navedeni su ranije. Stoga, odgovor na istraživačko pitanje „Postoje li razlike u svjesnosti između roditelja različitih dobnih skupina?“ glasi: „Da, postoje razlike u svjesnosti između roditelja u dobi od 20 – 29 godina (generacija Z) i starijih od 30 godina (generacije Y i X).“

Tablica 6. Stupanj slaganja roditelja s tvrdnjom „Moje dijete imitira moje emocionalne reakcije kada koristim ekrane (npr. sreću, ljutnju)“ raspoređeno prema spolu i dobi roditelja

Moje dijete imitira moje emocionalne reakcije kada koristim ekrane (npr. sreću, ljutnju)										
Broj godina	U potpunosti se ne slažem		Ne slažem se		Neutralan/na sam		Slažem se		U potpunosti se slažem	
	Majke	Očevi	Majke	Očevi	Majke	Očevi	Majke	Očevi	Majke	Očevi
20 – 29 g.	25	12	17	10	21	10	14	5	24	12
30 – 37 g.	47	36	42	36	63	61	41	41	54	49
38 – 44 g.	13	29	19	26	34	37	28	23	18	29
45 – 50 g.	1	9	3	6	0	9	1	14	5	10
>50 g.	/	/	/	2	/	2	/	1	/	1
Ukupno	86		80		119		84		101	

Tablica 7. Stupanj slaganja roditelja s tvrdnjom „Moje dijete imitira moje emocionalne reakcije kada koristim ekrane (npr. sreću, ljutnju)“ sažeto i izraženo u postotku

Moje dijete imitira moje emocionalne reakcije kada koristim ekrane (npr. sreću, ljutnju)			
Broj godina	U potpunosti se ne slažem/ ne slažem se	Neutralan/na sam	Slažem se/ U potpunosti se slažem
20 – 29 g.	42,67%	21,33%	36,67%
30 – 37 g.	34,26%	26,38%	39,36%
38 – 44 g.	33,98%	27,73%	38,28%
45 – 50 g.	32,76%	15,52%	51,72%
>50 g.	33,33%	33,33%	33,33%

No, kao i kod svakog istraživanja tako i ovdje postoje implikacije koje utječu na vjerodostojnost istraživanja i istinitost dobivenih rezultata. Prva među njima jest namjerno ili nenamjerno pogrešno odgovaranje roditelja na pitanja u smislu podcjenjivanja ili precjenjivanja količine vremena koje oni i njihova djeca provode pred ekranima. Razlog tome može biti

općenito nemogućnost procjene količine vremena ili ne uključivanje svih trenutaka izloženosti u ukupno vrijeme (primjerice kada dijete gleda televizor kod bake i djeda ili kada dijete povremeno pogledava televizor tijekom igre). Još jedan od razloga može biti strah ili sram roditelja za iznošenjem stvarnih rezultata zbog čega poseže za društveno poželjnim odgovorima odnosno daje odgovore koji odražavaju ono što društvo smatra ispravnim i prihvatljivim. To ukazuje na to da su roditelji svjesni negativnog utjecaja dugotrajne izloženosti medijima na razvoj djeteta no zbog nekog razloga na to ne mogu ili ne žele utjecati. Jednako tako, problem može stvoriti i znanje roditelja o pojedinim elementima upitnika što može utjecati na pogrešnu procjenu i neistinite podatke, a isto tako i nemogućnost prisjećanja nekih važnih trenutaka ili podataka tijekom rješavanja upitnika može također utjecati na vjerodostojnost dobivenih rezultata. Bilo kako bilo, neosporna je činjenica da su i roditelji i djeca izrazito izloženi i ovisni o digitalnim medijima suvremenog doba. Dijelom možemo kriviti napredak digitalnih tehnologija, dijelom društvo, ali glavni uzročnici previsoke izloženosti i nemogućnosti kontrole unutar našeg doma smo mi sami. Jer dijete se predškolske dobi ne bi samo izložilo digitalnim tehnologijama da te digitalne tehnologije netko od odraslih nije donio u obiteljski dom. Uvijek tražimo krivca u okruženju u kojem živimo, a nikada ne želimo priznati pogrešku i preuzeti odgovornost za vlastite postupke.

10. Zaključak

S tehnološkim razvojem događa se i ekonomski, društveni i kulturni razvoj svijeta u kojem živimo. Kontinuirano se mijenja način života, vrijednosti i ponašanja ljudi koja je gotovo nemoguće zaustaviti, a sve s ciljem oblikovanja boljeg životnog okruženja za nas i našu djecu. Sve je to dovelo do noviteta, među kojima su i suvremene tehnologije – mobiteli, tableti, računala, televizori, igraće konzole, pametni satovi, VR uređaji i drugo, a čiji je utjecaj na razvoj djece upitan. S obzirom da su to tek noviteti u svijetu, njihov utjecaj na razvoj djece nemoguće je odmah ispitati pa će se rezultati toga biti vidjeti tek za nekoliko desetljeća. Neosporno je da su se promjene u društvu dogodile jer postoji sve više teškoća i kašnjenja u razvoju djece no pravi razlog tomu nije moguće jasno prepoznati, ali vidljive su poveznice. Jedna od njih jest i nagli skok u razvoju djece kada su im se ukinuli ekrani, a koja su do tada previše vremena provodila pred njima. Isto tako, manjak socijalnih interakcija djece i odraslih, zajedničkih aktivnosti i igre dovode do veće izloženosti djece ekranima te dodatno povećava simptome ekranizma. Djeca su u ranoj dobi izrazito osjetljiva na sve, pa tako i na sadržaje koje konzumiraju putem ekrana. Iako oni mogu pružiti edukativne i zabavne sadržaje koji potiču učenje i kreativnost, važno je da roditelji, odgojitelji i drugi ljudi iz djetetovog okruženja pažljivo biraju sadržaje koji odgovaraju dobi i razini razvoja djeteta kako bi se potaknuli pozitivni učinci.

Ovim se radom potvrdilo da djeca rane i predškolske dobi (od 1. do 6. godine) provode puno vremena pred ekranima raznovrsnih digitalnih medija, značajno više nego što je preporuka Svjetske zdravstvene organizacije. Vjerojatno bi rezultati bili i gori, da roditelji nisu suzdržani ili ne daju neistinite odgovore zbog svjesnosti stvarne situacije te straha od osuđivanja okoline pa samim tim daju društveno prihvatljive odgovore. Ni roditelji ne daju pravi primjer djeci, jer i oni provode većinu vremena pred ekranima, a opravdavaju se poslovnom vezanošću za iste. Kako ni poslovna smjena ne traje 24 sata dnevno, tako ni ekrani ne bi trebali biti prisutni u životu 24 sata dnevno, bez obzira na vrstu posla. Umjesto toga, trebali bi posvetiti vrijeme svojoj djeci, s njima razgovarati, igrati se i razmjenjivati kvalitetnu interakciju i vrijeme jer djeca najbolje uče u neposrednoj interakciji s okolinom i odraslima. Jednako tako, korištenje ekrana u ranoj dobi trebalo bi biti umjereno, uz jasno definirane granice te prednost socijalnih interakcija i aktivnosti.

Na ovu je temu potrebno provesti daljnja istraživanja kako bi se utvrdili negativni učinci na razvoj djece te osmislile strategije i smjernice za njihovo umanjivanje i moguće potpuno

otklanjanje. Osim toga, važno je educirati sve one koji se nalaze u neposrednom kontaktu s djecom, među kojima su u prvom redu roditelji, obitelj, odgojitelji i drugi stručnjaci, kako bi kontrolirali sadržaje i ograničavali vrijeme izloženosti djece, samim tim na vrijeme reagirali i omogućili djeci zdravo i bezbrižno djetinjstvo.

11. Literatura

1. Arambašić, M, Debelić, I. i Višević, S. (2023). Alfa generacija i mentalno zdravlje. 14. kongres Pedijatrijskog društva HUMS-a – knjiga sažetaka, 381- 385. <https://hrcak.srce.hr/file/446241> Pristupljeno 8.8.2024.
2. Arantes, M. D. C. i De-Morais, E. A. (2022). Exposure and use of media devices in early childhood. *Residência Pediátrica*, 12(4), 1-6. https://cdn.publisher.gn1.link/residenciapediatria.com.br/pdf/en_v12n4aop535.pdf Pristupljeno 8.8.2024.
3. Bartaković, S. i Sindik, J. (2016). Medijacijska uloga roditelja prilikom djetetovog gledanja televizije. *Acta Iadertina*, 13(2), 95-113. <https://hrcak.srce.hr/190142> Pristupljeno 8.8.2024.
4. Buljan Flander, G. i Brezinščak, T. (2018). Živjeti zajedno u svijetu koji ne poznajemo: Roditeljstvo i odrastanje uz suvremene tehnologije u predškolskoj dobi. U: Zaninović, T. i Tanay, R. (ur.), *Sretna djeca: Umjetnost igra, mašta, spoznaja, vježba i terapija*. Zagreb: Udruga hrvatskih učitelja likovne kulture, 8-20. <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/prilog-skup/679466> Pristupljeno 8.8.2024.
5. Buljan Flander, G. i Brezinščak, T. (2018). Živjeti zajedno u svijetu koji ne poznajemo: Roditeljstvo i odrastanje uz suvremene tehnologije u predškolskoj dobi. U: Zaninović, T. i Tanay, R. (ur.), *Sretna djeca: Umjetnost igra, mašta, spoznaja, vježba i terapija*. Zagreb: Udruga hrvatskih učitelja likovne kulture, 8-20. <https://www.poliklinika-djeca.hr/publikacije/zivjeti-zajedno-u-svijetu-koji-ne-poznajemo-roditeljstvo-i-odrastanje-uz-suvremene-tehnologije-u-predskolskoj-dobi/> Pristupljeno 8.8.2024.
6. Đuran, A., Koprivnjak, D. i Maček, N. (2019). Utjecaj medija i uloga odraslih na odgoj i obrazovanje djece predškolske i rane školske dobi. *Communication Management Review*, 4(01), 270-283. <https://hrcak.srce.hr/223682> Pristupljeno 14.8.2024.
7. Đurić, J i Jelkić, V. (2012). Predškolska djeca i računala. U: Biljanović, P. (ur.) MIPRO 2012: 35. internacionalna konvencija: Računala u obrazovanju. Rijeka: Croatian Society for Information and Communication Technology, Electronics and Microelectronics – MIPRO, 1662-1666. https://mipro-proceedings.com/sites/mipro-proceedings.com/files/upload/ce/ce_071.pdf Pristupljeno 8.8.2024.

8. Ferreira, J., Prucha, B., Pinto, O., Souto, R., Peixoto Lima, R., & Morna, C. (2020). Screen time use in children less than five years old. *Nascer e Crescer-Birth and Growth Medical Journal*, 29(4), 188-195.
https://www.researchgate.net/publication/354371077_Screen_time_use_in_children_less_than_five_years_old Pristupljeno 6.8.2024.
9. Fistrić, M. (2019). Utjecaj digitalizacije na generacijski jaz–od bejbibumersa do generacije. *Z. Communication management review*, 4(01), 120-139. <https://hrcak.srce.hr/223656> Pristupljeno 6.8.2024.
10. Gizdić, B., Dragan, E., Matičević, T., Bogdanović Jadronja, N., Fadić, S., Jurko, M., Santrić, T. i Dulčić, F. (2019). Mediji u suvremenom društvu: priručnik za učenike. *Split: Ekonomska i upravna škola*.
<https://www.finamepro.com.hr/wp-content/uploads/2020/02/3-1-MEDIJI-U-SUVREMENOM-DRUSTVU-PRIRUCNIK-ZA-UCENIKE.pdf> Pristupljeno 8.8.2024.
11. Glumbić, N. (2022). Autizam i digitalni detoks. *Timski rad u logopediji i defektologiji Zbornik radova*. Beograd:Udruženje logopeda Srbije, 35-41.
<https://rfasper.fasper.bg.ac.rs/handle/123456789/4634> Pristupljeno 14.8.2024.
12. Goswami, P. i Parekh, V. (2023). The impact of screen time on child and adolescent development: a review. *International Journal of Contemporary Pediatrics*, 10(7), 1161-1165.
<https://www.ijpediatrics.com/index.php/ijcp/article/view/5550> Pristupljeno 14.8.2024.
13. Harlé, B. (2019). Intensive early screen exposure as a causal factor for symptoms of autistic spectrum disorder: The case for «Virtual autism». *Trends in neuroscience and education*, 17, 1-3.
https://www.researchgate.net/publication/336427384_Intensive_early_screen_exposure_as_a_causal_factor_for_symptoms_of_Autistic_Spectrum_Disorder_The_case_for_Virtual_Autism Pristupljeno 14.8.2024.
14. Jurčić, D. (2017). Teorijske postavke o medijima–definicije, funkcije i utjecaj. *Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti*, 21(1), 127-136.
<https://hrcak.srce.hr/en/file/280344> Pristupljeno 6.8.2024.
15. Karki, U., & Sravanti, L. (2021). Excess Screen time-impact on childhood development and management: A Review. *Journal of National Medical College*, 6(1), 40-45.
https://www.researchgate.net/publication/353367437_Excess_Screen_Time_-_Impact_on_Childhood_Development_and_Management_A_Review Pristupljeno 11.10.2024.

16. Knez Radolović J. i Renić M. (2020). Djeca u digitalnom okruženju-Vodič za roditelje predškolaca. *Zagreb: Roditelji u akciji-RODA*
https://www.roda.hr/media/attachments/udruga/dokumenti/brosure_leci/djeca_u_digitalno_m_okruzenju_WEB2024.pdf Pristupljeno 8.8.2024.
17. Kušić, S., Vrcelj, S. i Spasenović, V. (2023). Izazovi obrazovanja - jesmo li spremni za generaciju Alfa?. U: Turk, M. i Nikolić, G. (ur.) *Što nam donosi leadership četvrte industrijske revolucije (IR4.0)? Ekonomske, društvene i obrazovne perspektive*. Rijeka: Veleučilište PAR, 97-111. <https://reff.f.bg.ac.rs/handle/123456789/5911> Pristupljeno 14.8.2024.
18. Kuterovac-Jagodić, G., Štulhofer, A. i Lebedina-Manzoni, M. (2016). *Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija*. Zagreb: Agencija za elektroničke medije
<https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/rad-ostalo/780593> Pristupljeno 12.10.2024.
19. Lipovčan, S. (2003). Prinos analizi temeljnih odnosa medija i kulture u hrvatskom društvu. *Društvena istraživanja-Časopis za opća društvena pitanja*, 12(68), 909-925.
<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=747909> Pristupljeno 6.8.2024.
20. Mandarić, V. (2012). Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih. *Bogoslovska smotra*, 82(1), 131-149. <https://hrcak.srce.hr/79236> Pristupljeno 8.8.2024.
21. Mlinarević, V. *Rastimo zajedno 3*. Osijek:Grafika, 39-46.. (2004). Dijete i televizija. U: Babić, N., Irović, S. i Redžep-Borak, Z. (ur.) *Stručni i znanstveni skup*
<https://www.bib.irb.hr:8443/504723> Pristupljeno 8.8.2024.
22. Muppalla, S. K., Vuppalapati, S., Pulliahgaru, A. R., & Sreenivasulu, H. (2023). Effects of excessive screen time on child development: an updated review and strategies for management. *Cureus*, 15(6), 1-5. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10353947/> Pristupljeno 11.10.2024.
23. Mutlu, N., & Dinleyici, M. (2024). Evaluation of Screen Time in Children Under Five Years Old. *Cureus*, 16(2), 1-13.
https://www.researchgate.net/publication/378320238_Evaluation_of_Screen_Time_in_Children_Under_Five_Years_Old Pristupljeno 19.10.2024.
24. Nima, M. i Jithesh, M. (2020). Screen media and its impact on children. *International research jurnal of ayurveda i yoga*, 3(10), 201-211.
https://www.researchgate.net/publication/346755263_Screen_media_and_its_impact_on_children Pristupljeno 11.10.2024.

25. Panjeti-Madan, V. N., & Ranganathan, P. (2023). Impact of screen time on children's development: cognitive, language, physical, and social and emotional domains. *Multimodal Technologies and Interaction*, 7(5), 52.
<https://www.mdpi.com/2414-4088/7/5/52> Pristupljeno 6.8.2024.
26. Pinar, Y., Unal, F. i Kubilay Pinar, N. (2018). Impact of excessive screen-based media use on early childhood development: A short review. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 2(4), 297-305. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ybpd/article/476289> Pristupljeno 6.8.2024.
27. Ponti, M. (2023). Screen time and preschool children: Promoting health and development in a digital world. *Paediatrics & Child Health*, 28(3), 184-192.
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/37205134/> Pristupljeno 6.8.2024.
28. Shirky, C. (2008). Here comes everybody: The power of organizing without organizations. *Penguin group*. https://techofcomm.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/11/here_comes_everybody_power_of_organizing_without_organizations.pdf Pristupljeno 6.8.2024.
29. Subrahmanyam, K., Kraut, R. E., Greenfield, P. M. i Gross, E. F. (2000). The impact of home computer use on children's activities and development. *The future of children*, 10(2), 123-144. <https://www.jstor.org/stable/1602692> Pristupljeno 6.8.2024.
30. Subrahmanyam, K., Kraut, R. E., Greenfield, P. M., & Gross, E. F. (2000). The impact of home computer use on children's activities and development. *The future of children*, 10 (2), 123-144.
https://www.researchgate.net/publication/12076312_The_Impact_of_Home_Computer_Use_on_Children's_Activities_and_Development Pristupljeno 11.10.2024.
31. Šimić Šašić, S. i Rodić, M. (2021). Korelati korištenja medija kod djece predškolske dobi. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 19(1), 167-181.
<https://hrcak.srce.hr/253820> Pristupljeno 6.8.2024.
32. Vrcelj, S., Lucija, T. i Zovko, A. (2022). Stare pedagogije-nove generacije: odgojno-obrazovni rad s generacijom alpha. U: Nikolić, M. i Vantić-Tanjić, M. (ur.) *XIII. međunarodna naučno-stručna konferencija "Unapređenje kvalitete života djece i mladih"*. Tuzla: Udruženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih, 281-289.
<https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/prilog-skup/722038> Pristupljeno 14.8.2024.
33. Wilkinson, C., Low, F., & Gluckman, S. P. (2021). *Screen time: The effects on children's emotional, social, and cognitive development*. New Zeland: The University of Auckland, 1-11.

<https://informedfutures.org/wp-content/uploads/pdf/Screen-time-The-effects-on-childrens-emotional-social-cognitive-development.pdf> Pristupljeno 6.8.2024.

34. World Health Organization. (2019). *Guidelines on physical activity, sedentary behaviour and sleep for children under 5 years of age*. World Health Organization. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241550536> Pristupljeno 15.11.2024.
35. Zečević, I. (2010). Utjecaj televizijskih sadržaja na djecu- Smjernice za klasifikaciju televizijskih sadržaja. <https://docs.rak.ba/documents/14ebe2c5-9cfa-4a54-8d40-d07a99e4f07a.pdf> Pristupljeno 14.8.2024.
36. Zečević, I. (2017). Utjecaj medija na djecu. U: Mujagić, N. i Kačmarčik-Meduna, N. (ur.) *Mediji u najboljem interesu djeteta: Pregled znanja i iskustva za kreatore medijskih sadržaja*. Sarajevo: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, 44-52. https://www.researchgate.net/publication/320058738_MEDIJI_U_NAJBOLJEM_INTERESU_DJETETA_Pregled_znanja_i_iskustva_za_kreatore_medijskih_sadrzaja Pristupljeno 14.8.2024.

Sažetak

Posljednja dva desetljeća digitalne tehnologije ubrzano se razvijaju i šire te utječu na sve članove društva, od najstarijih do onih najmlađih. Djeca se rađaju i odrastaju okruženi digitalnim medijima koji značajno utječu na njihov cjelokupan razvoj formirajući njihove stavove i uvjerenja te oblikujući obrasce ponašanja. Raznovrsni medijski sadržaji kojima obiluju digitalni mediji na pozitivan i/ili negativan način utječu na kognitivni, socijalni, emocionalni, moralni i fizički razvoj djeteta, a način na koji će utjecati ovisi o vrsti sadržaja i njegovoj primjerenosti za uzrast djeteta te količini vremena provedenog ispred ekrana. Važno je da su roditelji aktivno uključeni u život svog djeteta, da provjeravaju sadržaje koje djeca gledaju te postavljaju ograničenja na vrstu sadržaja te količinu vremena koje smiju provesti ispred ekrana digitalnih medija, ali uvijek trebaju težiti da to vrijeme djeteta zamijene kvalitetnom interakcijom i igrom djeteta s njima, drugom djecom ili odraslima. U ovome radu provedeno je istraživanje na roditeljima djece rane i predškolske dobi (od 1. do 6. godine) prilikom čega svaki ispitanik predstavlja jedno dijete, a cilj je bio ispitati koliko vremena djeca i njihovi roditelji provode vremena pred ekranima elektroničkih medija, na koji način i koliko roditelji nadziru sadržaje koji se gledaju te koliko su upoznati sa značenjem i karakteristikama pojma „ekranizam“. Rezultati su pokazali da djeca i roditelji koriste elektroničke medije u jako visokoj mjeri čime prelaze preporuke Svjetske zdravstvene organizacije, no roditelji sve više kontroliraju i postavljaju ograničenja čime je vidljivo povećanje svijesti o negativnom utjecaju ekrana te mogućnosti pojave simptoma ekranizma.

Rezultati dobiveni ovim istraživanjem korisni su za sve roditelje i stručnjake koji se nalaze u neposrednom radu s djecom kako bi osvijestili važnost educiranja o navedenom problemu i pravovremene reakcije koja može značajno promijeniti život djeteta.

Ključne riječi: utjecaj ekrana, djeca rane i predškolske dobi, pozitivni i negativni učinci, ovisnost, roditeljstvo

Summary

Over the past two decades, digital technologies have been rapidly developing and spreading, affecting all members of society, from the oldest to the youngest. Children are being born and growing up surrounded by digital media, which significantly affects their overall development by forming their attitudes and beliefs and shaping behavioral patterns. The various types of media content they are exposed to have both positive and/or negative effects on the cognitive, social, emotional, moral and physical development of a child, and the impact depends on the type of content, its appropriateness for the child's age, and the amount of time spent in front of screens. It is important for parents to be actively involved in their child's life, to check the content their children are viewing, and to set limits on the type of content and the amount of time they are allowed to spend in front of digital media screens. However, parents should always aim to replace screen time with quality interactions and play, either with them, other children, or adults. This study was conducted on parents of early and preschool children (ages 1 to 6), where each respondent represents one child. The goal was to examine how much time children and their parents spend in front screens of electronic media, how parents monitor the content being viewed, and how familiar they are with the meaning and characteristics of the term "screening". The results showed that both children and parents use electronic media to a very high extent, exceeding the recommendations of the World Health Organization. However, parents are increasingly controlling and setting limits, indicating a growing awareness of the negative effects of screens and the potential for screening symptoms to emerge.

The results of this research are valuable for all parents and professionals working directly with children, helping them recognize the importance of educating about this issue and timely interventions that can significantly change a child's life.

Keywords: screen impact, children in early and preschool age, positive and negative effects, addiction, parenting.

Prilozi

1. Upitnik: Ekranizam kod djece rane i predškolske dobi

Poštovani,

Cilj ovog upitnika je ispitati koliko djeca rane i predškolske dobi (od 1. do 6. godine) i njihovi roditelji provode vremena pred ekranima, kako i koliko roditelji nadziru tu aktivnost i koliko su upoznati s pojmom ekranizma. Upitnik je sastavljen za potrebe pisanja diplomskog rada na istu temu na Filozofskom fakultetu u Splitu. Sudjelovanje u istraživanju je u potpunosti anonimno stoga Vas molim da na pitanja odgovarate iskreno kako bi rezultati istraživanja bili valjani i korisni za akademske svrhe te eventualno kao podloga za buduće znanstvene radove i informiranje javnosti u tom smjeru.

Unaprijed se zahvaljujem na utrošenom vremenu i trudu.

Sara Bogdan

OPĆI PODATCI

1. **Spol djeteta:** •M •Ž

Dob djeteta:

- 1 – 3 godine
- 4 godine
- 5 godina
- 6 godina

2. **Broj roditelja u kućanstvu:**

- kućanstvo s oba roditelja
- otac/majka u inozemstvu
- samohrani roditelj

3. **Broj godina majke:**

- 20 – 29 godina
- 30 – 37 godina
- 38 – 44 godine
- 45 – 50 godina

4. **Broj godina oca:**

- 20 – 29 godina

- 30 – 37 godina
- 38 – 44 godine
- 45 – 50 godina
- >50 godina

5. Stupanj obrazovanja majke:

- završena osnovna škola
- završena srednja škola
- završen preddiplomski studij
- završen diplomski studij
- završen doktorat

6. Stupanj obrazovanja oca:

- završena osnovna škola
- završena srednja škola
- završen preddiplomski studij
- završen diplomski studij
- završen doktorat

7. Radni status roditelja:

- oba roditelja nezaposlena
- jedan roditelj nezaposlen
- oba roditelja zaposlena

8. Broj djece u obitelji:

- 1
- 2
- 3
- 4 i više

NAVIKE VREMENA PRED EKRANOM (DIJETE)

9. Koje digitalne tehnologije posjedujete u svom kućanstvu? (moguće je označiti više odgovora)

- televizor
- računalo

- tablet
- mobitel
- igraća konzola (Playstation, Nintendo i sl.)

10. Koliko vremena dnevno Vaše dijete u prosjeku provede pred TV ekranom?

- ne provodi vrijeme pred TV ekranom
- manje od 30 minuta
- od 30 minuta do 1 sat
- 1 do 2 sata
- više od 2 sata
- ne znam

11. Koliko vremena dnevno Vaše dijete u prosjeku provede za računalom?

- ne provodi vrijeme za računalom
- manje od 30 minuta
- od 30 minuta do 1 sat
- 1 do 2 sata
- više od 2 sata
- ne znam

12. Koliko vremena dnevno Vaše dijete u prosjeku provede na mobitelu ili tabletu?

- ne provodi vrijeme na mobitelu/tabletu
- manje od 30 minuta
- od 30 minuta do 1 sat
- 1 do 2 sata
- više od 2 sata
- ne znam

13. Koliko vremena dnevno Vaše dijete u prosjeku provede igrajući igrice na igračoj konzoli (Playstationu, Nintendo i sl.)?

ne provodi vrijeme igrajući igrice na igraćoj konzoli

manje od 30 minuta

od 30 minuta do 1 sat

1 do 2 sata

više od 2 sata

ne znam

14. Na koji način Vaše dijete koristi digitalne tehnologije? (moguće je označiti više odgovora)

za igranje igrice

za gledanje video sadržaja (na Tik toku, Snapchatu, YouTubeu, Reelsima i sl.)

za gledanje crtanih i drugih filmova, serija, zabavnih emisija

za korištenje društvenih mreža (Facebook, Instagram, Snapchat i sl.)

za komuniciranje s drugima (putem WhatsAppa, Vibera i sl.)

za slušanje glazbe

za učenje putem edukativnih aplikacija

za istraživanje tema koje ih zanimaju

za pisanje priča, dnevnika i blogova

• drugo: _____

15. Kada Vaše dijete koristi digitalne tehnologije? (moguće je označiti više odgovora)

ne koristi digitalne tehnologije

uvijek kada je bez aktivnosti

prije polaska u vrtić

za vrijeme jela

za vrijeme obavljanja nužde

prije spavanja

16. U kojoj je dobi Vaše dijete prvi put bilo izloženo nekom od ekrana digitalnih tehnologija?

< 6 mjeseci

6 – 12 mjeseci

12 – 24 mjeseca

> 24 mjeseca

NAVIKE VREMENA PRED EKRAKOM (RODITELJ)

17. Koliko vremena dnevno Vi u prosjeku provedete pred TV ekranom?

• ne provodim vrijeme pred TV ekranom

• manje od 30 minuta

• od 30 minuta do 1 sat

• 1 do 2 sata

• više od 2 sata

- ne znam

18. Koliko vremena dnevno Vi u prosjeku provedete za računalom?

- ne provodim vrijeme za računalom
- manje od 30 minuta
- od 30 minuta do 1 sat
- 1 do 2 sata
- više od 2 sata
- ne znam

19. Koliko vremena dnevno Vi u prosjeku provedete na mobitelu ili tabletu?

- ne provodim vrijeme na mobitelu/tabletu
- manje od 30 minuta
- od 30 minuta do 1 sat
- 1 do 2 sata
- više od 2 sata
- ne znam

20. Koliko vremena dnevno Vi u prosjeku provedete igrajući igrice na igračoj konzoli (Playstationu, Nintendo i sl.)?

- ne provodim vrijeme igrajući igrice na igračkoj konzoli
- manje od 30 minuta
- od 30 minuta do 1 sat
- 1 do 2 sata
- više od 2 sata
- ne znam

21. U koje svrhe Vi uglavnom koristite digitalne tehnologije? (moguće je označiti više odgovora)

za poslovne obveze

za igranje igrice

za gledanje video sadržaja (na Tik toku, Snapchatu, YouTubeu, Reelsima i sl.)

za gledanje filmova, serija, zabavnih emisija

za korištenje društvenih mreža (Facebook, Instagram, Snapchat i sl.)

za komuniciranje s drugima (putem WhatsAppa, Vibera i sl.)

za slušanje glazbe

za učenje putem edukativnih aplikacija
za istraživanje tema koje Vas zanimaju
za pisanje priča, dnevnika i blogova

• drugo: _____

22. Kada Vi koristite digitalne tehnologije? (moguće je označiti više odgovora)

ne koristim digitalne tehnologije
uvijek kada sam slobodan/na
dok čekam u redu
za vrijeme jela
za vrijeme obavljanja nužde
prije spavanja

RODITELJSKI NADZOR NAD UPORABOM EKRANA KOD DJETETA

23. Upoznat/a sam da postoje ograničenja koja je moguće postaviti na uređaje u svrhu zaštite i sprječavanja gledanja neželjenih video i drugih sadržaja koji su neprimjereni dobi moga djeteta.

• DA • NE

24. Kontrolirate li sadržaje koje Vaše dijete gleda na digitalnim tehnologijama?

- nikada
- ponekad
- često
- uvijek

25. Postavljate li vremenska ograničenja za korištenje digitalnih tehnologija?

- nikada
- ponekad
- često
- uvijek

26. Jeste li prisutni i angažirani kada vaše dijete koristi digitalne tehnologije?

- nikada
- ponekad
- često
- uvijek

RODITELJI I POJAM EKLANIZAM

Na sljedeća pitanja odgovorite na skali od 1 do 5 pri čemu:

- 1- U potpunosti se ne slažem
- 2- Ne slažem se
- 3- Neutralan/na sam
- 4- Slažem se
- 5- U potpunosti se slažem

	1	2	3	4	5
Upoznat/a sam sa značenjem pojma „ekranizam“.					
Korištenje ekrana ne utječe na razvoj mog djeteta.					
Korištenje ekrana može negativno utjecati na razvoj mog djeteta.					
Korištenje ekrana može pozitivno utjecati na razvoj mog djeteta.					
Provjeravam sadržaje koje moje dijete gleda na ekranima.					
S djecom ne treba razgovarati o sadržajima koji se gledaju.					
Djeci ne treba ograničavati vrijeme korištenja ekrana.					
Važno je da roditelji budu uzor u korištenju ekrana.					
Važno je educirati se o utjecaju ekranizma na djecu.					
Upoznat/a sam s preporučenim vremenom korištenja ekrana kod djece.					
Moje dijete imitira moje ponašanje kada koristim ekrane.					
Svjesno biram sadržaje koje gledam kako bih bio/la dobar uzor svom djetetu.					
Moje dijete imitira moje emocionalne reakcije kada koristim ekrane (npr. sreću, ljutnju).					
Moje navike ne utječu na interese mog djeteta.					

2. Popis slika:

Slika 1. Rast i orezivanje sinapsi tijekom postnatalnog razvoja (Petermann, Niebank i Scheithauer, 2004, prema Pinar, Unal i Kubilay Pinar 2018, str. 299).....12

3. Popis grafikona:

Grafikon 1. Prikaz spola djece.....20

Grafikon 2. Prikaz dobi djece.....21

Grafikon 3. Prikaz dobi roditelja.....22

Grafikon 4. Prikaz digitalnih tehnologija po kućanstvima.....23

Grafikon 5. Prikaz načina na koji djeca koriste digitalne tehnologije.....25

Grafikon 6. Prikaz vremena kada djeca koriste digitalne tehnologije.....26

Grafikon 7. Prikaz dobi u kojoj su djeca prvi put bila izložena nekom od ekrana.....26

Grafikon 8. Prikaz načina na koji roditelji koriste digitalne tehnologije.....28

Grafikon 9. Prikaz vremena kada roditelji koriste digitalne tehnologije.....29

Grafikon 10. Prikaz roditeljske upoznatosti s mogućnošću postavljanja ograničenja na digitalne tehnologije.....29

Grafikon 11. Prikaz roditeljske kontrole sadržaja na digitalnim tehnologijama.....30

Grafikon 12. Prikaz roditeljskog postavljanja vremenskih ograničenja na digitalne tehnologije.....30

Grafikon 13. Prikaz roditeljske prisutnosti i angažiranosti tijekom djetetovog korištenja digitalnih tehnologija.....31

4. Popis tablica:

Tablica 1. Prosječno dnevno vrijeme koje djeca provedu pred ekranima različitih digitalnih tehnologija.....	24
Tablica 2. Prosječno dnevno vrijeme koje roditelji provedu pred ekranima različitih digitalnih tehnologija.....	27
Tablica 3. Stavovi i znanja roditelja o pojmu „ekranizam“ i njegovom utjecaju na razvoj djeteta.....	34
Tablica 4. Stupanj slaganja roditelja s tvrdnjom „Moje dijete imitira moje ponašanje kada koristim ekrane“ raspoređeno prema spolu i dobi roditelja.....	38
Tablica 5. Stupanj slaganja roditelja s tvrdnjom „Moje dijete imitira moje ponašanje kada koristim ekrane“ sažeto i izraženo u postotku.....	39
Tablica 6. Stupanj slaganja roditelja s tvrdnjom „Moje dijete imitira moje emocionalne reakcije kada koristim ekrane (npr. sreću, ljutnju)“ raspoređeno prema spolu i dobi roditelja.....	40
Tablica 7. Stupanj slaganja roditelja s tvrdnjom „Moje dijete imitira moje emocionalne reakcije kada koristim ekrane (npr. sreću, ljutnju)“ sažeto i izraženo u postotku.....	40

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Sara Bogdan, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 27. veljače 2025.

Potpis

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: Sara Bogdan

Naslov rada: Ekranizam kod djece rane i predškolske dobi

Znanstveno područje i polje: Društvene znanosti, pedagogija

Vrsta rada: Diplomski rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

doc. dr. sc. Suzana Tomaš

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

doc. dr. sc. Toni Maglica

doc. dr. sc. Josipa Jurić

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 27. veljače 2025.

Potpis studenta/studentice:

Napomena: U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu